

Kindvriendelijke stapelbouwomgevingen

Onderzoeksverslag belevingsonderzoek Lange Velden Wondelgem

Marlies Marreel – Jo Boonen - Sven De Visscher
HOGENT

2019

Colofon

Dit onderzoeksrapport maakt deel uit van het PWO-project naar de Betekenisgeving, Leefbaarheid en Ontplooiingskansen van Kinderen en tieners in stapelbouwo omgevingen (B.L.O.K.) dat werd uitgevoerd aan HOGENT. De multidisciplinaire onderzoeksploeg werd gevormd door de vakgroepen Sociaal Werk (Marlies Marreel, Sven De Visscher, Greet De Brauwere en Griet verschelden) en Architectonisch Ontwerp (Jo Boonen, Ruben Joye en Pieter Foré).

Met vragen of opmerkingen in verband met dit onderzoeksrapport kan je steeds contact opnemen met onderzoekers Jo Boonen (jo.boonen@hogent.be), Marlies Marreel (marlies.marreel@hogent.be) en coördinator Sven De Visscher (sven.devisscher@hogent.be).

Dank aan alle kinderen en ouders, Lieve Vannueten, Wijkregisseur Els Oyaert, Jeugddienst Stad Gent, Basisschool Mariavreugd, Crepain Binst architecten, sociale huisvestingsmaatschappij De Volkshaard en Sarah Vanbrabant met het 'Buurthuis op Wieltjes'.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd door middel van druk, fotokopieën, geautomatiseerde gegevensbestanden of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

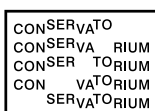
Verwijzen naar deze publicatie kan aan de hand van volgende vermelding:
Marreel M., Boonen J. & De Visscher S. (2019). Onderzoeksverslag belevingsonderzoek Lange Velden, HOGENT, <http://blok.kids-gids.be>

Kindvriendelijke stapelbouwomgevingen

Onderzoeksverslag belevingsonderzoek Lange Velden Wondelgem

Marlies Marreel – Jo Boonen - Sven De Visscher
HO GENT

2019

Inhoudsopgave	4
Inleiding	6
Lange Velden, Wondelgem	8
2.1 Doelstellingen en onderzoeksvragen	10
2.2 Onderzoekopzet	10
Resultaten	14
3.1 De Private wooneenheid: het appartement zelf	15
3.1.1 De grootte, inrichting en uitrusting van het appartement	15
3.1.2 Minder privacy en meer rekening houden met anderen	16
3.1.3 De positie van de woning binnen het appartementsgebouw	17
3.1.4 "Als we geld hebben en we hebben een huis, dan gaan we verhuizen"	18
3.2 Private buitenruimte: tuintjes en balkons	21
3.2.1 De tuin	21
3.2.2 Zelfde gebouw – twee 'soorten' tuinen	24
3.2.3 Het balkon	26
3.3 Het appartementsgebouw	29
3.3.1 Scheidingslijnen binnenin en overheen appartementsgebouwen	29
3.3.2 Buren (her)kennen	33
3.3.3 De gedeelde ruimtes die horen bij het appartementsgebouw	38
3.3.4 Beheer en onderhoud van het appartementsgebouw	41
3.4 Het Park, grasveld of 'de achterkant'	44
3.4.1 Nood aan meer speelinfrastructuur?	44
3.4.2 Zichtbaar vanuit het appartement + kleine afstand van woning tot speelplek + korte 'reactietijd' = meer bewegingsvrijheid om buiten te spelen	45
3.4.3 Gebruik van de groenzone	46
3.5 Meer speelruimte in de woonomgeving?	50
3.5.1 Wandelen in het Ter Durmenpark: "natuur is leuk, maar we missen een speeltuin voor kleinere kinderen"	50
3.5.2 Fietsen en rolschaatsen op de parking van de Delhaize	51
3.6 Een tienerplek	53

3.7 Een vlotte verbinding dankzij onder andere tram 1	54
3.7.1 <i>Met de tram naar de winkel</i>	54
3.7.2 <i>Met de tram naar het centrum</i>	54
3.7.3 <i>Met de tram op uitstap</i>	55
3.8 Dichtbij alle nodige voorzieningen en winkels	56
3.9 Activiteiten in en door de buurt	58
3.10 Verkeersveiligheid	59

Tot slot	62
-----------------	-----------

Een groeiende groep kinderen en tieners (15% van de -18-jarigen in 2011¹) groeit op in één of andere vorm van stapel-bouw (elke woonvorm waarbij er twee of meer wooneenheden verticaal op elkaar gestapeld zijn). Deze realiteit vormde het vertrekpunt van het B.L.O.K-project, waarbij de Betekenisgeving, Leefbaarheid en Ontplooiingskansen van dit type woonomgeving onderzocht werden met Kinderen en tieners zelf. De woonomgeving bepaalt immers mee welke kansen en ondersteuning die kinderen en tieners al dan niet krijgen tijdens hun opgroeien.

Ruimtelijke verdichting

In een Vlaanderen dat sterk versnipperd is, en waarbij deze versnippering hoge maatschappelijke kosten tot gevolg heeft, wordt er steeds meer een beleid van centralisatie en densificatie naar voren geschoven als een potentie en noodzaak. Binnen deze beweging naar dichter wonen wordt ook stapelbouw gezien als een mogelijke oplossing. Niet enkel in steden, maar ook in meer rurale gemeenten begint stapelbouw zijn plaats te vinden. We kunnen dus verwachten dat in de nabije toekomst de groep kinderen en tieners die opgroeien in stapelbouw nog zal groeien.

Kinderen en tieners als medeburgers

Een 'kindvriendelijke' omgeving wordt vaak nagestreefd vanuit het idee dat kinderen een aparte, kwetsbare groep zijn, met aparte noden en wensen, en dat ze dus aparte ruimtes nodig hebben die hieraan beantwoorden. Dit beeld houdt weinig rekening met enerzijds de diversiteit binnen de groep kinderen en anderzijds de gelijkenissen tussen kinderen en andere (leeftijds)groepen m.b.t. het wonen. Binnen het onderzoek verlaten we deze categoriale benadering en zien we kinderen en tieners als medeburgers. Ook zij zijn gebruikers en vormgevers van de ruimte en moeten dus betrokken worden bij processen over die ruimte. De focus verschuift hierdoor van de verschillende noden van verschillende bevolkingsgroepen naar de ruimte en de kwaliteit ervan als gedeeld goed.

Doelstellingen en onderzoeksvragen

Vanuit de twee voorgaande transitieën blijkt het belang van een focus op ruimtelijke kwaliteit voor kinderen en tieners in stapelbouw. Hoe geven zij betekenis aan hun woonomgeving, welke kansen krijgen zij hierbinnen, vinden ze deze leefbaar? In vier verschillende cases gingen we aan de slag met belevingsonderzoek en ontwerpend onderzoek: Gent Watersportbaan, Antwerpen Europark, Wondelgem Lange Velden en diverse stapelbouwwomgevingen in regio Meetjesland. Samen met kinderen en tieners onderzochten we de sociale en ruimtelijke context van hun woonomgeving en kwamen we tot aanbevelingen voor sociale en ruimtelijke professionals actief in stapelbouwwomgevingen. Zo trachten we de kwaliteit van huidige stapelbouwwomgevingen te verhogen en de kwaliteit van toekomstige stapelbouwwomgevingen te verzekeren.

Case Lange Velden

Dit onderzoeksrapport is het verslag van het belevingsonderzoek dat werd gevoerd in de stapelbouwwomgeving 'Lange Velden' in Wondelgem. Na een korte schets van de site, de doelstelling en de onderzoeksvragen van waaruit werd vertrokken en het onderzoeksopzet dat werd gehanteerd, wordt uitgebreid ingegaan op de resultaten van het onderzoek. Aan de hand van uitspraken over uiteenlopende thema's en plaatsen in de woonomgeving wordt een zicht gegeven op de betekenis van de woonomgeving voor enkele kinderen en/of hun ouders die er wonen.

¹Bron: Census 2011 verkregen via Statbel

1 Lange Velden, Wondelgem

De appartementen op Lange Velden maken deel uit van een recente woonontwikkeling (opgeleverd in 2012) waar ook de eengezinswoningen ten westen van de appartementen bij horen. Voorheen bestond de site uit landbouwgrond. De case wordt afgebakend door de wegen Helmkruidstraat, Gaverbulk en Voormeers. Op wandelafstand ten noorden van de appartementen bevindt zich het Ter Durmenpark dat zich langs de R4 uitstrekt. Enerzijds staat er op de site een sociale woonblok met 48 sociale huurappartementen (Volkshaard), elk met 2 slaapkamers. Anderzijds staan er 6 private woontorens met elk 14 appartementen die gekocht zijn of verhuurd worden. Deze private woningen zijn voornamelijk bewoond door ouderen of jonge gezinnen. In totaal heeft de site ongeveer 300 inwoners (schatting op basis van het aantal appartementen). Tramlijn 1 loopt langs de site en verbindt deze met enerzijds enkele nabijgelegen voorzieningen zoals enkele supermarkten en anderzijds het centrum van Gent. Het treinstation van Wondelgem ligt op iets meer dan een kilometer van de site. In de nabije omgeving vind je daarnaast onder meer nog een basisschool (Mariavreugde), een sportcentrum (Neptunus) met verschillende sportvelden en een zwembad, enkele jeugdbewegingen en een polyvalente zaal (de Zulle).

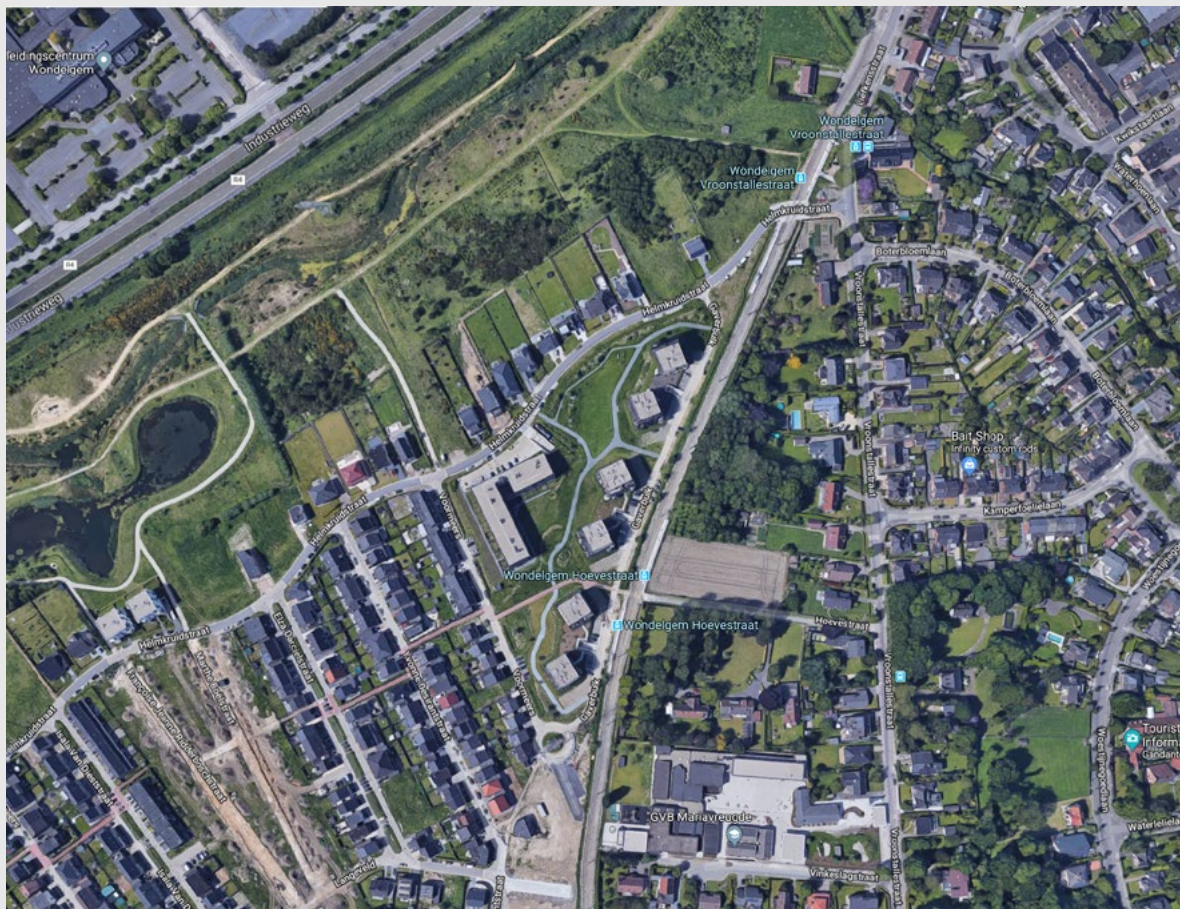

Fig. 1: Luchtfoto van de ontwikkeling Lange Velden in Wondelgem, waarvan de woontorens een onderdeel waren. Links zie je het park Ter Durmen en in de linkerbovenhoek het industrieterrein langs de R4. Je ziet ook de tramlijn die vlak langs de site af loopt

Na Europark (Linkeroever, Antwerpen) en Watersportbaan (Gent) werd deze context uitgekozen als derde case voor belevingsonderzoek in het BLOK-onderzoek. Net als de andere cases ging het over een stapelbouwomgeving die meer dan drie jaar bewoond is en waarvan een aanzienlijk aandeel van de bewoners uit kinderen en tieners bestaat.

De case werd gekozen omwille van enkele mogelijks interessante verschillen met de voorgaande cases die ons mogelijks nieuwe inzichten zouden kunnen opleveren wat betreft de betekenis, leefbaarheid en ontplooiingskansen van stapelbouwomgevingen voor kinderen en tieners. De combinatie van private en sociale huisvesting op de site leverde een grote diversiteit aan bewonersprofielen op (cf. voldoende sociaaleconomische en etnisch-culturele diversiteit als basisvoorwaarde voor case-selectie). Belangrijk voor ons was dat het ditmaal over een kleinschaligere case ging met een minder groot aantal bouwlagen. Ook de aanwezigheid van enkele private tuinen bovenop de collectieve groenzones, maakte de case ruimtelijk interessant. Daarnaast bevindt de case zich, anders dan de eerste cases, niet in het stadscentrum maar iets meer aan de stadsrand (20ste-eeuwse gordel). Enerzijds was dit interessant omwille van de andere soort stedelijkheid en de daarbij horende voorzieningen, anderzijds is dit gebied erg relevant omdat in de toekomst op vlak van ruimtelijk beleid sterk op dit soort gebieden ingezet zal worden. Tot slot kozen we voor deze case omwille van de recente bouw ervan. In tegenstelling tot de andere cases kan bij deze recente ontwikkeling gekeken worden hoe er vandaag architecturaal en beleidsmatig met gestapeld wonen kan worden omgegaan, waarbij er mogelijks enkele veranderingen waar te nemen zijn. Bovendien spelen tekorten te wijten aan slijtage, ouderdom van het gebouw of slecht beheer en onderhoud er mogelijks een minder grote rol.

2 Onderzoeksmethode

2.1 Doelstellingen en onderzoeksvragen

Het onderzoekswerk dat vanuit het BLOK-project werd uitgevoerd in case Lange Velden kadert binnen de lijn van het **belevingsonderzoek**. “Belevingsonderzoek probeert [de] zingeving zo goed mogelijk te vatten door heel uitdrukkelijk te focussen op het perspectief van kinderen. Het biedt inzichten in hoe kinderen op een eigen manier in de wereld staan en er betekenis aan geven²” Centrale doelstelling van het belevingsonderzoek is om samen met kinderen en tieners te onderzoeken hoe zij betekenis geven aan en gebruik maken van de (gestapelde) woning en woonomgeving.

Wewillennagaanopwelkemanierkinderenentienersdieopgroeienineencontextvanstapelbouw betekenis geven aan hun woonomgeving en welke leefbaarheid en ontplooiingskansen zij er definiëren of missen. Dit zijn meteen ook de drie centrale onderzoeksvragen, als volgt geformuleerd en ter illustratie geoperationaliseerd met een aantal deelvragen:

(1) Welke betekenis geven kinderen en tieners aan hun woonomgeving?

Welke verhalen vertellen ze over aspecten de woonomgeving? Hoe beschrijven en benoemen ze hun buurt? Wat doet hen er zich thuis voelen? Hoe stellen ze hun woonomgeving voor aan anderen? Wat zijn typische kenmerken? Hoe ziet een doorsnee dag eruit in deze woonomgeving? Welke plekken zijn er? Welke andere mensen wonen er?,...

(2) Welke ontplooiingsmogelijkheden definiëren kinderen en tieners in hun woonomgeving?

Wat kunnen, mogen en willen kinderen en tieners doen in de woonomgeving? Wat kan/mag je hier doen, dat je elders niet kan/mag? Wat zouden ze hier heel graag (ooit) kunnen doen? Kunnen en mogen en kinderen en tieners ook doen wat maatschappelijk verwacht wordt (cf. kinderrechten: recht op sport, spel, onderwijs, zorg,...) in de woonomgeving?

(3) Welke uitspraken worden gedaan over de leefbaarheid van de woonomgeving door kinderen en tieners?

Wat zijn kwaliteiten van de woonomgeving? Waar loopt het fout in de woonomgeving? Waarover zijn er conflicten? Wat zou nog beter kunnen in deze stapelbouwomgeving?

2.2 Onderzoeksopzet

Om een antwoord te formuleren op bovenstaande onderzoeksvragen werd gekozen voor een kwalitatief onderzoeksopzet: eerder dan zoveel mogelijk kinderen en tieners te spreken, was het voor ons van belang om met een aantal meisjes en jongens met verschillende leeftijden en woonplaatsen uitgebreid en diepgaand in gesprek te gaan over hun gebruik en beleving van de woonomgeving. Via diverse kanalen werden contacten gezocht met gezinnen uit de buurt. Zo werd samengewerkt met lagere school Mariavreugd vlakbij de site, er werden flyers rondgedeeld in de brievenbussen van de appartementsgebouwen, de conciërge van de sociale huisvestingsmaatschappij deed een oproep en er werd een buurtmoment georganiseerd in samenwerking met het ‘Buurthuis op wieltjes’, waarbij we een aantal mensen persoonlijk konden aanspreken met de vraag om mee te werken. Uiteindelijk waren zes ouders en/of hun kinderen bereid om een afspraak te maken voor een individueel gesprek (zie onderstaande tabel voor

²Bron: Kind & Samenleving, 2019, Kwalitatief onderzoek met kinderen en jongeren. <https://k-s.be/inspraak-participatie/kwalitatief-onderzoek-met-kinderen-1/kwalitatief-onderzoek-met-kinderen-en-jongeren/>

een overzicht van de bevragingen). Er werd gekozen om naast gesprekken met kinderen ook gesprekken met ouders te plannen wanneer de kinderen jonger waren dan 6 jaar. De leeftijden van de kinderen varieerde op die manier van 4 maanden tot 12 jaar. Doordat de deelnemers in totaal uit drie verschillende appartementsgebouwen komen, krijgen we een bescheiden zicht op de beleving van de omgeving vanuit drie verschillende woningtypologieën (zie foto's hierna). De gesprekken werden gevoerd tussen september en december 2018. Twee ervan werden gevoerd op de basisschool Mariavreugde, de andere tijdens een huisbezoek. Voor de gesprekken met de kinderen (drie gesprekken) werd gekozen voor een interviewmethode met mental mapping oefening, waarbij kinderen werden gevraagd om hun woning en buurt te tekenen. Voor de gesprekken met de ouders (drie gesprekken) werd gekozen voor een semi-gestructureerd interview met interviewleidraad. Alle interviews werden met een dictafoon opgenomen en vervolgens letterlijk uitgetypt. Tot slot werd het onderzoeksmateriaal gecodeerd en thematisch geanalyseerd met behulp van het kwalitatieve dataverwerkingsprogramma NVivo.

Overzicht bevragingen Lange Velden		
	Geïnterviewde	Woonplaats
Gesprek 1	Meisje, 8 jaar [Jamila]	Appartementsgebouw Volkshaard, Helmkruidstraat
Gesprek 2	Meisje, 6 jaar	
Gesprek 3	Moeder (1 kind: jongen, net geen 5 jaar [Finn])	
Gesprek 4	Moeder (1 kind: meisje, 5 jaar)	
Gesprek 5	Moeder (2 kinderen: Jongen, 4 maanden en meisje, net geen 4 jaar)	Appartementsgebouw Gaverbulk
Gesprek 6	Jongen, 12 jaar	Appartementsgebouw Helmkruidstraat

Fig. 2: Gesprek 1 t.e.m. 4 - Appartementsgebouw Volkshaard, Helmkruidstraat

Fig. 3: Gesprek 5 - Appartementsgebouw Gaverbulk

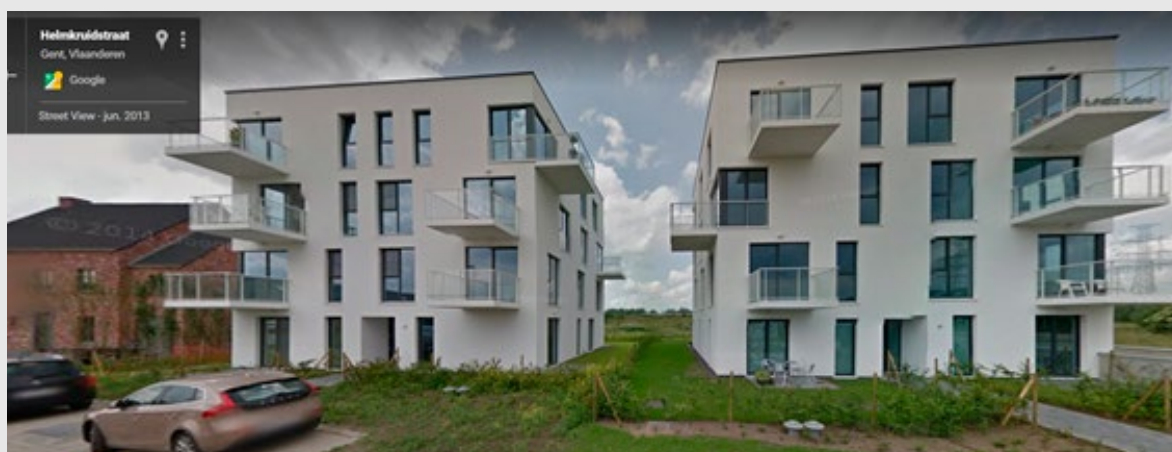

Fig. 4: Gesprek 6 - Appartementsgebouw Helmkruidstraat

3 Resultaten

In wat volgt wordt een beeld geschetst van de betekenis die enkele kinderen en/of hun ouders aan de omgeving geven, welke plekken zij belangrijk vinden en welke thema's zij tijdens de gesprekken die wij met hen voerden, benoemen. De volgorde van de tekst is gestructureerd aan de hand van een overgang van private naar meer publieke en verderaf gelegen ruimtes ten opzichte van de woning. Dit naar analogie met de manier waarop de gesprekken met mental mapping werden aangepakt en zoals kinderen vaak over hun buurt blijken na te denken: de eigen woning vormt het vertrekpunt van de leefwereld van het kind, dat zich geleidelijk verder uitbreidt tot de (semi-)publieke ruimtes in de directe en ruimere woonomgeving, buurt en dorp of stad.

Achtereenvolgend worden het gebruik en de beleving van deze verschillende plekken besproken. In het eerste deel wordt er vertrokken vanuit de private wooneenheid met het private terras en/of de tuin. Vervolgens worden enkele thema's benoemd die relevant zijn op het niveau van het appartementsgebouw. In het tweede deel worden een aantal aspecten besproken die betrekking hebben op zowel de directe woonomgeving als een aantal voorzieningen en plekken in de ruimere buurt. Doorheen het rapport worden kwaliteiten, tekorten, kansen, betekenissen, enz. beschreven zoals die door kinderen en/of hun ouders worden benoemd.

Bij elk letterlijk citaat (schuin gedrukt) staat aangegeven uit welk gesprek het komt (zie tabel hierboven) en wanneer de interviewer aan het woord is (vet gedrukt). Om de anonimiteit van de geïnterviewden te garanderen, worden hun reële namen niet gebruikt.

3.1 De Private wooneenheid: het appartement zelf

3.1.1 De grootte, inrichting en uitrusting van het appartement

De omvang van het appartement komt naar voor als belangrijke factor in de mate waarin de woning als kwalitatief en geschikt voor kinderen ervaren wordt. Volgens de meeste kinderen en hun ouders is de oppervlakte van het appartement op dit moment niet of niet meer toereikend. Naarmate kinderen ouder worden, ontgroeien zij de beschikbare ruimte.

In het gebouw van de sociale huisvestingsmaatschappij (waar alle appartementen – mits zeer kleine verschillen – over dezelfde indeling en oppervlakte beschikken) is vooral de tweede slaapkamer (vaak ingericht als kinderkamer) te klein. Kinderen hebben nood aan speelruimte en een eigen plek waar ze in alle rust bijvoorbeeld hun huiswerk kunnen maken. Ook opbergruimte is er te kort.

De ruimte is nu niet om met drie, vier kinderen te wonen. Ik ben nu alleen met hem, maar mocht ik een partner hebben, dan vind ik het toch... Het gaat hé, maar dan vind ik het toch naar de nipte kant worden ze, want ik heb mijn gerief en ik merk van ja, mijn kast zit al de helft vol van mij en alle, ik bedoel je hebt niet extra ruimtes voor uw gerief. Buiten uw kelder dan, maar dat zit ook al vol van mijn eigen, dus ja. **Ja, maar van de kelder moet je wel al een eindje wandelen hé.** Nee, het is dat. Je zet daar geen dingen die je constant nodig hebt hé.

- Gesprek 3

(...) en ik vind mijn huis niet leuk, maar wel, de kamers vind ik niet leuk. De kamers zijn te klein, en er zijn er maar twee [voor twee volwassenen en vier kinderen] (...) Ik wil alleen zijn in mijn kamer. (...) **Waarom wil je graag een eigen kamer?** Omdat mijn broer en zussen altijd ruzie maken. Ik wil een bureau en ik heb geen plaats meer voor een bureau. **Een bureau, waarvoor heb je dat nodig?** Voor mijn huiswerk te maken. En waar maak je nu jouw huiswerk dan als je geen bureau hebt? Binnen en dan scheuren ze mijn huiswerk soms, of ze tekenen erop. Als ik naar mama moet om iets te zeggen of ik ga eens water drinken, dan komt mijn kleine zus en die scheurt het blaadje zo. (...) En als ik bij mijn kamer ga, dan komen ze soms stiekem kijken hierachter, vanuit de keuken kijken zo. **Ze laten jou niet met rust?** Nee. (...) Want als wij met mijn zusje die krijgt soms huiswerk en ik ook, dan komen wij zo, dan spannen wij, de kamer is echt zo klein, wij liggen zo, dan spannen wij zo. **Het spant een beetje.** Ja.

- Gesprek 1

Vind jij je appartement voldoende afgestemd op de noden van jou en je kind? In het begin wel, maar nu, ze gaat naar het eerste studiejaar en ja, je hebt haar kamer gezien. Die staat nu vol, kleerkast en een bed en het staat eigenlijk vol. Dus ja, haar speelgoed ook. Het grootste deel van haar speelgoed ligt hier [in de woonkamer]. Ik kan dat niet meer op haar kamer eigenlijk bijstapelen. Een bureau, daar heb ik ook geen ruimte meer voor. Dus als ze ouder gaat worden, de tienerjaren, dan kan ze niet op haar kamer gaan studeren of deftig haar taken maken, want er is gewoon geen plek. Dus dat vind ik wel jammer dat de kamers zijn te klein zijn.

- Gesprek 4

Tijdens een gesprek met een iets ouder kind (12 jaar) wordt verteld dat het gezin in de nabije toekomst zal verhuizen. De voornaamste reden hiervoor is dat het appartement te klein wordt:

Dus je gaat verhuizen, omdat het te klein wordt? Ja, maar niet ver, hier ergens. (...) het is ook we zitten nu allebei in het middelbaar, het appartement begint een beetje te klein te worden voor ons allebei, studeren en zo en ook we zijn aan het groeien en zo.

- Gesprek 6

Naast de grootte van het appartement worden ook de indeling en de uitrusting van de woning best goed afgestemd op de noden van een gezin. In onderstaand voorbeeld licht een moeder toe waarom de uitrusting van de badkamer volgens haar niet is afgestemd op de noden van een gezin met kind(eren).

Waarom twee lavabo's en een douche, waarom geen bad en één lavabo? Want eigenlijk twee lavabo's is voor mij eigenlijk luxe. En met een kind, in een douche krijg ik haar soms niet proper. (...) De persoon van de Volkshaard was eigenlijk een beetje boos toen ik die argumenten gaf, maar ik moest het sowieso nemen, dus ja, ik vroeg dan ook van mag ik dan eigenlijk de badkamer ombouwen, een douche naar een bad en dan één lavabo misschien eruit halen omdat de ruimte beperkt is, want die zijn ook heel klein de badkamers en die zei van ja, je mag het wel doen, maar als je ooit de woning verlaat moet je alles weer in oorspronkelijke staat herstellen. Dus dat is eigenlijk geen optie...

- Gesprek 4

3.1.2 Minder privacy en meer rekening houden met anderen

Tijdens verschillende van de gesprekken wordt aangegeven dat, wanneer je in een appartement woont, het belangrijk is om veel rekening te houden met de burens. Vooral wat lawaai betreft, is het evident dat je als appartementsbewoner de overlast tracht te beperken tot een minimum. Kinderen worden aangemaand rustig te blijven: niet te wild te spelen, het stemvolume te beperken. In zekere zin zou je dus kunnen stellen dat de bewegingsvrijheid van kinderen hierdoor beperkter is. Dit geldt overigens zowel voor de private binnenruimte als de private buitenruimte; de tuin of het balkon. Zo vertelde een bewoonster er extra op te letten om zacht te praten op het balkon. Doordat mensen in een appartement dicht bij elkaar wonen en leven, moeten zij niet alleen zelf toleranter zijn naar ten opzichte van burens, ook de eigen privacy is minder groot.

Ik probeer zo veel mogelijk op te letten dat ze [mijn dochter] niet te veel lawaai maakt, te luidruchtig is en vooral als ze stapt dat ze niet teveel zo zit te bonken, omdat ik weet van de burens onder mij die horen dat. Dat is storend soms. Ja, we weten niet, ja, want soms hoor ik ook de burens boven mij stappen en als ik zelf bijvoorbeeld met hoofdpijn zit, dan is dat inderdaad storend, maar je kunt daar niets aan doen natuurlijk, dus daarom heb ik ook zoiets van probeer een beetje. Dat wel, we proberen zo rustig mogelijk en zo stil mogelijk te zijn. Ik denk dat als we in een huis wonen dat ik haar meer zou laten wild rondcrossen. Dat wel.

- Gesprek 4

We hebben de chance dat we heel goed overeenkomen met onze onder-, boven- en naaste burens. We hebben nog nooit een probleem gehad. Er is zo wel tolerantie ten opzichte van wat er dan eens kan zijn en ja en we houden voldoende rekening met elkaar denk ik.

- Gesprek 5

En zijn er voor de rest nadelen dat je vindt van in een appartement wonen? Ja, je moet veel rekening houden met de burens, veel meer dan in een huis. Daar heb je veel meer privacy. **Vind je dat je nu veel rekening moet houden met de burens?** Ik en mijn broer als wij eens moeten kuisen, eens moeten stofzuigen of zo, ik zeg maar iets, elke keer dat de muziek aan, dat we onze box willen aandoen moet het een beetje stiller. Anders niet echt. **En heb je dat al eens gedacht van goh, ik heb hier eigenlijk wel weinig privacy?** Privacy is een groot woord, maar dat is zo, een keer heb ik al een paar keer gehad, alle een paar keer, ouders zeggen, je kan dat niet zien omdat het bij ons dubbel glas is, maar dat je de hele tijd mensen ziet staan en zo ziet kijken en dat die zien dat je daar woont. Ik weet niet waarom, ma ja. **Mensen die zo een beetje binnen kijken?** Ja.

- Gesprek 6

3.1.3 De positie van de woning binnen het appartementsgebouw

Vooraf uit de gesprekken met de ouders blijkt dat de positionering van het appartement binnen het appartementsgebouw een belangrijke rol kan spelen in de waardering ervan. Zo wordt bijvoorbeeld het gelijkvloers benoemd als erg interessant, omwille van de eventuele link met de private tuin en de aangrenzende groenzone. Ook een appartement op de tweede verdieping heeft voordelen: het is er rustiger (verder van de ondergrondse parkeergarage) en verder van het (opstijgend) vocht uit de kelder. Een hoekappartement heeft dan weer het voordeel dat minder mensen je woning passeren, wat resulteert in meer rust en privacy. Bovendien heeft een hoekappartement meer vensters en dus meer lichtinval. Opvallend is dat deze toevallige of schijnbaar kleine factoren een groot verschil kunnen maken in de waardering van de woning.

En stel dat je nu het gelijkvloers appartement had gekregen met een tuintje. Was dat dan jouw ideaal scenario geweest of toch ook nog niet? Dat zou ik toch gedacht hebben, maar ik ben blij dat ik toch niet het gelijkvloers heb. Inderdaad, want omdat die helemaal beneden. Ze woont net boven de garagepoort en als de garagepoort open en dicht gaat, zelfs wij horen het. Hier hoor je het ook heel goed. **Dus voor haar is dat heel luid?** Dus voor haar is dat immens luid, ja inderdaad, dus dat is wel heel storend. Plus ik denk niet dat het bij haar is, maar dat het aan de andere kant van het gebouw, dat er vocht is, stijgend vocht is van de garage en de kelders. Dus toch ben ik blij dat ik toch een beetje hoger zit. **Weg van het lawaai en het vocht.** Inderdaad en ook veel mensen die voor één verdieping zou ik ook de trap nemen, dus dan heb je ook veel voorbij gewandeld ook. Ik ben blij dat ik hier in dat hoekje op de tweede verdieping zit, een hoger hoekje. Het is heel zelden dat ik iemand met de trap naar boven of beneden zie gaan.

- Gesprek 4

Daarvoor woonde ik ook op een appartement in Malem, maar dan was ik zwanger van hem, ja tot 7 maanden. Dat was heel klein. Er was geen balkon. Dat was echt mini, maar goed van waar dat ik toen kwam, want ik had toen nog geen sociale woning, van waar ik toen kwam, was dat een hele verbetering. **Dus op zich, hier zit je dan wel goed?** Ik zit hier heel goed. **En hoe is het beter dan dat vorig?** Ja, ik heb een gelijkvloers met een kind. Dat is ideaal. Ik zou mezelf hier niet wegdoen. Ik ben hier gelukkig. Het is groot genoeg. De burens vallen mee, veel rondom, hij kan buitenspelen.

- Gesprek 3

En stel dat jij zou mogen verplaatsen binnen het gebouw, zou je dat doen, van woning? Nee. Hier op de hoek liggen de slaapkamers anders. Bij anderen zijn de slaapkamers vooraan en ze zijn kleiner of minder praktisch om in te richten. Dat heb ik al gezien bij iemand anders die ik daar ken. (...) En ook, ik zit op de hoek. Ik heb van niemand last. Er moet hier niemand passeren. Dus nee, ik zit hier goed. Juist in de winter trekt het hier een beetje, maar ja dat is typisch hé.

- Gesprek 3

3.1.4 “Als we geld hebben en we hebben een huis, dan gaan we verhuizen”

Verhuizen en keuzevrijheid als belangrijke thema's, vooral bij sociale huurwoningen

‘Verhuizen’ als thema komt in zo goed als elk gesprek terug, zowel bij de sociale huurders als de private eigenaars. Wat de sociale woningen betreft, komt het gebrek aan keuzevrijheid bij de toewijzing van een woning meermaals ter sprake. Dat bewoners vrijwel geen keuze hebben in de locatie, indeling, uitrusting, enz. van het appartement, wordt betreurd. Daarnaast kennen sociale woningen veel verloop, wat ook gevolgen kan hebben voor het sociale weefsel van de buurt.

Ja, eigenlijk wou ik blijven wonen waar ik vroeger woonde, daar waren er ook appartementen met twee slaapkamers en ik wist dat ik daar niet lang meer ging moeten wachten voor een appartement op het gelijkvloers ging vrijkomen met een tuin, maar ja, nee, ik moest van de Volkshaard dit nemen of anders moest ik mij opnieuw inschrijven. Ik woonde hier nog geen maand als dat daar vrijgekomen was, dus het is echt wel jammer. **Dus je moet echt nemen wat er u wordt toegewezen?** Je mag maar een keer weigeren, en als je dan een tweede keer weigert, dan moet je je opnieuw inschrijven en kom je weer onderaan de wachtlijst van vijf jaar ondertussen. Dus eigenlijk had ik geen optie, moest ik dit wel nemen. **Dat is wel jammer, want in dat vorige appartement kende je waarschijnlijk al andere mensen.** Mijn ouders wonen daar ook, mijn zus woont in de straat, de school is gewoon oversteken, dat is een ideale ligging eigenlijk. Er zijn drie speeltuinen in de buurt ook, dus genoeg te doen eigenlijk. (...) **En vind je het dan toch een goede woning waar je dan uiteindelijk terecht bent gekomen?** Ik vind het wel een goede woning. Dat is het niet. Het is volledige nieuwbouw, dus dat is geen enkel probleem. Het is hier rustig. Het zijn goede burens ook eigenlijk. Het is wel een groter balkon, 2 meter op net geen 7, dus het eigenlijk nog wel een groot balkon dat we hebben, het enige dat ik hier mis in de buurt is een goede speeltuin.

- Gesprek 4

Een huis met tuin als ideaalbeeld

Globaal genomen vinden de inwoners de basiskwaliteit van de woning (nieuwbouw) goed. Er is vooral veel enthousiasme over de omgeving: de buurt is rustig en er zijn veel winkels en andere voorzieningen in de buurt. Familie en vrienden in de omgeving maken het aangenaam wonen. Ook de rust, de vele voorzieningen en de diverse mobiliteitsvormen in de nabijheid worden als positief ervaren (zie verder). Toch blijft het ideaalbeeld een (al dan niet alleenstaand) huis, liefst met een private tuin.

En vind je het een leuke buurt om te wonen? Ja? Wat vind je er zo leuk aan? Gewoon dat ik vriendinnen heb, vrienden heb. Dat in een appartement, ze zeggen zo jullie kunnen niet in een appartement zoveel vrienden hebben. **Waarom zeggen ze dat?** Soms omdat appartementen bijna niemand wilt wonen. **Nee? Waarom niet?** Omdat ze maar twee kamers hebben, dat is heel klein. **Maar soms heb je toch ook grotere appartementen?** Ja, maar die is bij ons appartement bijna niemand, die verhuizen soms, omdat dat zo klein is en als je daar heel lang woont, dat is dan saai. Ik ben dan als ik nog vier jaar was of drie of twee, dan woonden wij nog daar. (...) **Dus er zijn veel mensen die verhuizen, omdat je zegt dat mensen er niet graag komen wonen?** Nee. **Maar jij woont er wel graag zeg je. En ga je er nog lang wonen denk je?** Als we geld hebben en we hebben een huis, dan gaan we verhuizen.

- Gesprek 1

En aangezien dit een sociale woning is, heb je zelf kunnen kiezen om hier te komen wonen? Nee, ik stond eigenlijk toen vijf jaar op de wachtlijst, want mijn woning was dan ongeschikt verklaard door het stad Gent. Ik had vocht. Ik had schimmel binnen, dus ik heb zo die ongeschikt verklaring voorrang kunnen krijgen en dan zijn ze op gesprek gekomen thuis en hebben ze mij gewoon in Malem gestoken. Dan heb ik moeten aangeven dat hij geboren was, want ik had toen maar één kamer. Ja, dus hebben ze mij hier laten komen kijken. Ik kan wel weigeren hé, maar ik bedoel. **Het was wel goed?** Zoiets ga je niet weigeren hé. Mijn grootmoeder woont hier ook in de blok, dus ja.

- Gesprek 3

De geïnterviewden met appartementen in privaat bezit kiezen er beiden voor om op korte termijn naar een grondgebonden woning te verhuizen. In het eerste geval heeft dit weinig met de kwaliteit van het appartement zelf te maken: het geïnterviewde gezin wijkt uit naar een andere regio maar blijft zeer enthousiast over de geschiktheid van het appartement voor een gezin met twee jonge kinderen. In de keuze van een nieuwe woning werd wel bewust gezocht naar een huis met een tuin.

Ja, wij zijn gewoon hier komen wonen als we nog met 2 waren en dat er ook nog geen plannen waren voor kinderen, maar wel rekening houdende met dat als er kinderen zouden komen dat het toch... **Dat het ook geschikt zou zijn?** Dat het ook oké is. Want de reden dat we hier weggaan is in de eerste plaats dat we naar een andere regio verhuizen. We zijn allebei niet van hier en we verhuizen dicht naar mijn familie en als, omdat we dan toch de sprong wagen, gaan we dan ook naar een huis met een tuin, omdat dat gemakkelijker is met kinderen, maar moesten we dat niet doen, dan zou het nog jaren kunnen duren voor we hier uit zouden gaan.

- Gesprek 5

Verhuizen binnen dezelfde buurt

Opmerkelijk is dat, in de andere situatie, wordt verhuisd naar een grotere woning binnen de wijk zelf. In dit geval wordt de woning ingeruild maar de leuke buurt met alle nabije voorzieningen en bestaande contacten kan behouden blijven.

En ga je dan naar een huis of nog altijd naar een appartement? Een huis, mijn stiefpa wilt nog altijd in Wondelgem blijven. **En je bent misschien wel blij dat je nog naar je scouts kan gaan?** Ja, ik kan naar mijn scouts gaan met de fiets en zo. Eigenlijk zo veel verder is dat niet. Ik ga altijd dezelfde tramhalte pakken. **En kijk je er naar uit om in een huis te gaan wonen in plaats van een appartement?** Ja, een huis zie ik wel zitten, ook het is wel moderner, groter, veel grotere kamer dan nu, ja.

- Gesprek 6

3.2 Private buitenruimte: tuintjes en balkons

De appartementen van het gebouw van de sociale huisvestingsmaatschappij die zich op het gelijkvloers bevinden, hebben een private tuin. Opvallend is dat er een verschil is in beleving en gebruik van enerzijds de tuintjes die op de straat (Voormeers) zijn georiënteerd en anderzijds de tuintjes die naar de gemeenschappelijke groenzone zijn georiënteerd. De andere appartementen in het appartementsgebouw hebben een balkon. Ook de private appartementsgebouwen op de site (Gaverbulk) beschikken allen over een balkon. Tot slot werd ook een gesprek gevoerd over een appartement verderop in de Helmkruidstraat dat op het gelijkvloers gelegen is en over een tuin beschikt.

3.2.1 De tuin

Burenbabbels aan het hek

De tuin faciliteert rechtstreeks contact met buren, en dat wordt door de kinderen gewaardeerd. Zo vindt overheen het hekwerk wel eens een gesprek plaats en weten kinderen wie hun buren zijn. Sprekend is dat, in de beschrijving van de tuin door een meisje van 8 jaar, in eerste instantie de buren worden genoemd. Even sprekend is dat, in tweede instantie, het aanwezige hekwerk – met de nodige detaillering – wordt beschreven en getekend. Hier zien we dus dat het niet ‘sterk’ afbakenen van de private tuinen zowel positieve (contacten) als negatieve (gebrek aan privacy) gevolgen heeft.

Als het mooi weer is, speel ik buiten in de tuin. ***En wat speel je dan in de tuin?*** We hebben twee ballen. We spelen voetbal en mijn buren worden boos en vragen waarom we de ballen over het hek gooien. Zo we hebben hier nog zo een hek.

- **Gesprek 1**

Een veilige speelplek

Een tweede belangrijke eigenschap van het hekwerk is het garanderen van veiligheid van (vooral jonge) kinderen. De aanwezigheid van een afgeschermd, private tuin laat toe dat kinderen onder het toezicht van hun ouders kunnen buiten spelen. De tuin is dan ook een belangrijke speelplek, met plaats voor spelmateriaal en zelfs kleine trampolines en zwembaden. Hoewel het hek geen grote, onoverkomelijk barrière vormt, geeft het de inwoners wel het vertrouwen om hun persoonlijke bezittingen er (ook 's nachts) te laten staan. De bevraagde kinderen en/of hun ouders geven aan af en toe andere kinderen uit te nodigen in de tuin om samen te spelen, hetzij uit het appartementsblok zelf, hetzij daarbuiten.

Spelen in de tuin is anders dan spelen in de buurt

Hoewel de tuin een betekenisvolle plek blijft naarmate kinderen ouder worden, blijkt deze toch aan belang te verliezen. Kinderen krijgen meer bewegingsvrijheid van hun ouders en verruimen hun leefwereld. Op verkenning in de buurt ontdekken ze andere speel- en ontmoetingsmogelijkheden. Vooral het contact met vrienden en andere kinderen en de variatie in spelmogelijkheden worden hierbij gewaardeerd.

Je zegt vroeger speelde je wel meer in de tuin, hoe lang is dat dan ongeveer geleden? Meer het zesde, in de grote vakantie, nu heb ik minder tijd want je hebt meer huiswerk ook, dat vooral. Met de examens zeker niet. (...) **En wat vind je eigenlijk het tofste? In de tuin spelen of ergens anders spelen?** Het hangt soms een keer af van persoon tot persoon, bijvoorbeeld met die ene ga je liever gaan fietsen, omdat je dan rapper kunt fietsen, u ne keer uitleven en met de andere is dat eens leuk om in de tuin te voetballen of zo of te spelen of te ravotten. **Dus je bent wel blij dat je het allebei kunt doen dan?** Ja!

- Gesprek 6

Een plek voor activiteiten: voetballen, samen tuinieren en frietjes eten

De tuin biedt mogelijkheden tot activiteiten die niet of moeilijker kunnen plaatsvinden in de binnenruimte van het appartement. Zo is een achtjarig meisje bijvoorbeeld erg enthousiast over de moestuin van haar gezin. Ze leert er over groenten en helpt mee bij het tuinieren. De tuin geeft wat ademruimte: frietketels en barbecues kunnen er veilig worden bovengehaald. Dit is dan ook bij uitstek een plek om gezellig samen te eten bij mooi weer.

En wat staat er allemaal in jouw tuin? Tomaten, paprika's, ik heb aardbeien, nog, ik ben het weer vergeten, ik heb nog gewoon groene paprika's ook nog. **En wat doen jullie daarmee? Eten jullie die zelf op?** Ja, als het rood is, dan de tomaatjes. We hebben ook komkommers en ajuin. Er staan ook twee kapotte fietsen van mijn broer en mij en een tafel met vier stoelen. **Vier stoelen, omdat jullie daar soms eten?** Ja, ik en mijn kleine broers en zussen. (...) Dan gaat mijn mama frietjes of spaghetti doen in de tuin. We hebben zo een machine voor frietjes te doen. **En die staat in de tuin?** Ja. **Omdat er anders zo te veel geur is in jouw appartement?** Ja en er zijn mannen in ons huis gekomen om een alarm voor als ons huis brandt te plakken op de bovenmuur en dan zo wiewiewie, dan komt de brandweer.

- Gesprek 1

De tuin als opbergruimte

Naast een aangename verblijfsruimte is de tuin ook een erg bruikbaar als extra opbergruimte of private fietsenstalling:

En gebruik je die veel, jouw tuin? Goh minder en minder, vroeger meer om te voetballen, maar nu ga ik meer met vrienden naar pleintjes. Vroeger wel, en nu gebruiken we hem soms om onze fiets even weg te zetten, maar anders gebruiken we hem niet. **Ah ja en waar staat die anders, uw fiets?** Hier in de kelder, garage.

- Gesprek 6

Een tuin (of balkon) als 'visitekaartje'

Een tuin kan je mooi maken en geeft meer identiteit en eigenheid aan de woning. Toen we een meisje vroegen om haar appartement te tekenen, tekende ze als eerste haar tuin. Het is voor haar een herkenningspunt, een manier om de eigenheid van haar woning te beschrijven. Of deze tuin even goed ook een terras zou mogen zijn? Dat lijkt voor dit meisje alvast niet veel uit

te maken. In een ander gesprek wordt het balkon beschreven als een mooie en gezellige plek waar veel zorg voor wordt gedragen.

En de mensen hierboven hebben geen tuin? Die kan hier zijn kast doen of hier midden hun tafel. **En denk je dat ze dat jammer vinden dat ze geen tuin hebben?** Nee, die worden dan heel blij als ze geen tuin hebben, die kunnen gewoon op hun balkon nog plantjes bijdoen, bijvoorbeeld een bloem.

- Gesprek 1

Het is al een ruim balkon. Je mag eens kijken hoor. **Er staat een tafeltje ook op precies?** Ja, wij proberen het zo gezellig mogelijk te maken. De kussens liggen binnen, omdat het al geregend heeft vandaag, dus ik probeer het toch een beetje mooi te maken.

- Gesprek 4

De private tuin: privacy en inkijk

De tuinen zijn in privaat bezit of gebruik en dat wordt geapprecieerd: je kan er bijvoorbeeld materiaal achterlaten en ongestoord zonnen. Bovendien zorg je zelf voor het onderhoud ervan, wat in volgend citaat als iets positiefs eerder dan als last wordt gezien:

Ja, mijn mama om vaak als het schoon weer is om eens te zonnen of een boek te lezen buiten. Mijn stiefpapa die gebruikt het vaak om het gras een keer te maaien, die kan daar wel plezier aan hebben. **Om eens in de tuin te werken, ja.** Dat zit erin.

- Gesprek 6

Toch is er redelijk wat interactie met de omgevende, vooral publieke ruimte, wat hier en daar voor frictie zorgt. Dit is anders dan bijvoorbeeld bij een rijhuis of alleenstaande woning, waar de tuinen zich meestal achter het huis bevinden, met minder inkijk en meer rust en privacy tot gevolg. Vooral bij de tuinen van de sociale woningen lijkt de overgang tussen de private tuinen enerzijds en de gemeenschappelijke groenzone anderzijds nogal abrupt te verlopen, met gevolgen van 'bekeken worden' voor zowel de private tuinen als personen in de publieke ruimte. Daarnaast is er ook inkijk op de tuintjes vanaf de balkons. Die zichtbaarheid (zowel visueel als auditief) kan voor ontmoeting zorgen ("kom je buiten spelen?"), maar evenzeer ook voor conflict ("het past nu niet"). Dat het ene kind bijvoorbeeld over een zwembad beschikt en het andere kind daar geen toegang tot heeft, kan tot conflict leiden.

Kind: mijn vriend heeft geen tuin, die heeft een balkon. **Vind jij het leuk dat je een tuin hebt?** Kind: Ja, want het is niet zo leuk dat zij soms niet naar beneden mogen van hun mama en ook niet van mijn mama. Moeder: Ah ja, ze roepen dan van aan het balkon we gaan naar beneden komen en dan zeg ik nee. Het past niet altijd hé.

- Gesprek 3

Het gaat uiteraard niet enkel over conflict: de (mogelijke) interactie met de publieke ruimte en de mensen die er gebruik van maken, wordt ook erg gewaardeerd (zie verder).

3.2.2 Zelfde gebouw – twee ‘soorten’ tuinen

Aan het appartementsgebouw van de sociale huisvestingsmaatschappij zijn twee ‘soorten’ private tuintjes te onderscheiden: enerzijds zijn er de tuinen aan de Westkant van het gebouw die grenzen aan de straat Voormeers, anderzijds zijn er de tuinen die grenzen aan het park aan de ‘binnenkant’ van het hoekgebouw. Hoewel het gebruik en de beleving van de tuinen in grote lijnen hetzelfde is (zie de hierboven beschreven aspecten), zijn er ook een aantal grote verschillen.

Fig. 5: Aanduiding van de twee zones met private tuinen

Schaduwwerking

Omwille van het verschil in ligging van de tuinen en balkons ten opzichte van het appartementsgebouw hebben de bewoners op verschillende momenten zonlicht en schaduw. Dit heeft een invloed op de manier waarop de tuinen gebruikt worden en als aangename verblijfsplek ervaren worden:

Ik heb hier vanaf 's ochtends zon tot een uur of 5, 6 en mijn grootmoeder, die woont langs daar, die heeft tot later zon. Dat vind ik wel spijtig soms. **'s Avonds niet zo veel zon?** Ja, voor hem hé, als we van school komen dan is het koud hé. Ja, de schaduw is er.

- Gesprek 3)

Link met de straat en het binnengebied: veiligheid en bewegingsvrijheid

Terwijl de tuintjes aan de Voormeers grenzen aan de (weliswaar erg rustig bevonden) straat, hebben de meer oostelijk gelegen tuintjes een directe link met het park dat omsloten wordt door de verschillende appartementsgebouwen. Door een bewoonster wordt dit expliciet als een meerwaarde benoemd. Ze benoemt verschillende voordelen. Ten eerste is er de mogelijkheid

om rechtstreeks toezicht te hebben over haar (nog erg jonge) kind dat op die manier over een toegenomen bewegingsvrijheid beschikt. Het kind heeft nu, naast de geneugten van een private tuin, ook toegang tot het publieke park, dat meer ruimte, variatie en mogelijkheden tot interactie biedt (zie verder).

En het deel dat zo loopt [westelijk deel van het appartementsblok], de tuinen zijn daar de achterkant, daar zijn ook wel een paar kinderen. (...) Die komen wel eens naar hier, maar die blijven meestal daar en van mij mag hij niet naar daar, ik wil hem kunnen zien.

- **Gesprek 3**

Omwille van de toegang tot en het toezicht op het aansluitend grasveld, is de moeder tevreden over het formaat van haar tuin.

En een grote tuin is dat iets wat je mist of denk je dat Finn dat mist? Ik doe zelf het gras niet af, dus, hij mocht misschien wel groter zijn, maar door dat grasveld hier vanachter vind ik dat ik blij met wat ik heb, moest ik nu dat grasveld niet hebben, dan zou hij misschien wel wat groter mogen zijn, dat wel. Er kan ook iets in hé. Het is leefbaar. Hij heeft nog een zandbak ook staan. Hij heeft wel ruimte op zich, maar natuurlijk als er twee of drie kinderen bijkomen is dat...

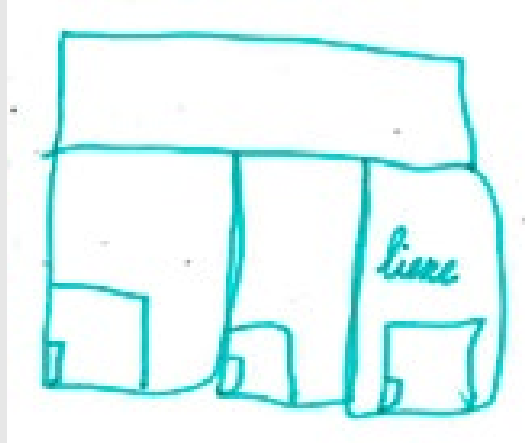
- **Gesprek 3**

Ten tweede is er bij de tuinen in het binnengebied een veel grotere afstand tussen de tuin en de straat ten opzichte van de andere tuintjes. Het potentiële gevaar van passerende auto's ligt dus verder weg. Hoewel dit volgens de moeder voor deze ouders niet per definitie een probleem vormt, geeft ze aan dat ze zichzelf minder comfortabel zou voelen mocht haar zoon op of vlakbij de straat spelen. De afscherming van de straat zorgt dus voor meer veiligheid of minstens veiligheidsgevoelens.

En merk je dat de kindjes die daar [tuinen aan Voormeers] wonen minder ver buiten mogen komen? Nee, die laten daar, dat zijn de kinderen, alle. (Finn: Die op straat gaan lopen!) Allochtonen. (Finn: En mama! De kinderen lopen bijna altijd op die straat daarachter.) Voila! **Is dat een drukke straat?** Nee, niet echt, maar ja er rijden daar wel mensen en auto's en... Die kinderen lopen rapper op straat en ja, in mijn indruk hebben die ouders er minder problemen mee dat ze op straat lopen.

- **Gesprek 3**

Terwijl bovenstaand citaat vooral de negatieve aspecten van de positionering van de tuin belicht, werpt het citaat hiernaast een ander licht op de kwestie. Zo kan de link met de straatkant namelijk ook als een positief gegeven gezien worden: het brengt het appartementsgebouw en haar bewoners in contact met de ruimere buurt en de andere buurtbewoners. Dit meisje heeft uitzicht op het huis van haar vriendinnetje waar ze soms gaat spelen. Bovendien is er, in het geval van deze case, aan de straatkant meer te beleven en activiteit waar te nemen ten opzichte van de parkkant. In dat opzicht zou het mogelijk zijn dat de hoek die het gebouw vormt, naast en verhoogd veiligheidsgevoel, ook een verhoogde afscherming van de bredere buurt met zich meebrengt.

Mijn vriendinnetje ken ik van op school. Zij woont in een rijhuis. Kan jij dat ook eens tekenen? Er zijn telkens drie huizen [met elkaar verbonden]. En hier is de garage voor auto's te parkeren. Hier parkeren zij hun auto's en hier is de deur. (...) Soms gaan we samen buiten spelen en soms bij haar thuis.

- **Gesprek 1**

Tot slot suggereert onderstaand citaat dat de zichtbaarheid vanuit de tuin of balkons niet per definitie allesbepalend hoeft te zijn wat betreft de bewegingsvrijheid die kinderen krijgen van hun ouders.

Als je aan deze kant woont, heb je toezicht, maar de mensen die aan die kant van het gebouw wonen, hun balkon kijkt uit aan de straat, aan de anderen kant, dus die kunnen niet naar hier kijken. Als hun kinderen dan hier komen, dan hebben ze er eigenlijk geen zicht op. **En denk je dat dat een verschil is, dat zij hun kinderen misschien minder laten buitenspelen?** Ik weet het niet, want ik heb de indruk dat het vooral de kinderen van daar zijn die hier spelen.

- **Gesprek 4**

3.2.3 Het balkon

Ruime balkons

De appartementen van de verschillende gebouwen beschikken allen over een balkon. Zowel bij de private als de sociale huurwoningen worden deze als redelijk ruim ervaren. In het gesprek waarvan onderstaand citaat deel uitmaakt, wordt door een moeder geschetst wat de criteria voor het balkon waren bij de aankoop van hun privaat appartement. Vooral om te barbecueën, eten en spelen was er ruimte nodig.

Het is ook een redelijk groot balkon zie ik? Ja, we hebben gezocht destijds naar een balkon waar we gemakkelijk met een aantal mensen konden eten en nog een barbecue konden naast zetten. Dat was de vereiste voor het balkon, maar dat is niet zo gemakkelijk. Voor appartementen is dit al een redelijk balkon, want als je die eis hebt zoals wij zeiden, dat beperkt als serieus. Dat is niet standaard. **Nee, dat kan ik mij voorstellen.** Veel balkons zijn kleiner of maar een meter diep of zo. Dus ja, dus in de zomer staat dat raam eigenlijk altijd open, nu is het weg, maar dan hebben we daar ook zo kunstgras liggen zodat dat zacht is om op te spelen en zo. **Dus dat is dan ook echt een speelplek?** Ja, want eigenlijk de tafel, dat zijn opplooi tafels die standaard beneden staan in de kelder (...) zodanig dat die niet in de weg staat, alle zodanig dat die eigenlijk vrij is om te spelen en te zitten, omdat dat zacht is zitten we daar regelmatig ook gewoon op de grond of op een kussen of het een of het ander, dus dat wordt wel veel, dat wordt hier wel heel veel gebruikt als het warm genoeg is. (...) In de winter leggen we die grasmat binnen om niet te verslijten zodat dat niet te snel rot ofzo.

- Gesprek 5

Het balkon als volwaardige speelplek

Wat kinderen en hun ouders doen op het balkon blijkt gelijkaardig te zijn aan de activiteiten die plaatsvinden in de tuin: ontspannen in een gezellige zithoek, een aantal planten en een kleine moestuin onderhouden, buiten spelen,...

Ah kijk, er is een rijpe tomaat. Deze zomer hebben we ook een zwembadje meegenomen naar buiten. (Dochter, enthousiast: "mijn bad!") Dus het is een ruim balkon. Het is leuk. Het is aangenaam en we proberen er het beste van te maken hé. (...) **En wat speelt ze dan als ze op haar eentje hier speelt?** Ze heeft poppen genoeg, duplo blokken vooral, puzzelen, kleuren, tekenen... **En als ze op het balkon speelt?** Dan neemt ze de poppen mee naar buiten en zit ze op het balkon te spelen.

- Gesprek 4

Interactie met burens

Ook de thematieken van beperkte privacy, interactie en kleine conflicten met burens overheen de tuinen keren terug in de bespreking van de balkons.

Dus eigenlijk de moment dat je hier toekomt of vertrekt, dat zijn eigenlijk de momenten dat je uw burens ziet? Die zitten soms op hun terras, soms.

- Gesprek 6

Kijk je naar beneden, dan zie je een zwembad en trampoline van de burens en dan ja, zegt ze zo van "oh mama". **Het is aantrekkelijk hé.** Ja, het is aantrekkelijk. En je ziet het allemaal zo goed.

- Gesprek 4

Voorkeur voor tuin

Hoewel volgens de bewoners de balkons aangenaam zijn, gaat de voorkeur toch uit naar het hebben van een tuin. Die biedt (in dit geval) iets meer ruimte voor een diversiteit aan activiteiten zoals spelen en tuinieren en heeft als bijkomend pluspunt een meer geleidelijke overgang naar het gemeenschappelijke grasveld.

En als je ooit zou mogen kiezen om ergens anders te gaan wonen, zou je dan opnieuw voor een appartement kiezen? Nee, toch liever een huis. Moest ik de keuze krijgen, een huis en het liefst met een tuin, want ja, ik heb zo op mijn balkon ook zo wat plantjes staan. Het is moeilijk om dat te houden op een appartement en een balkon en in een tuin is dat beter, zo van die tomaatjes, paprikaatjes en besjes en dergelijke en ja. (...) Maar ja we kunnen niet alles hebben hé. **Dus voor u zou een tuintje interessanter zijn, vooral om wat planten te hebben, om eens in het zonnetje te gaan zitten en voor haar dan om wat wilder te kunnen spelen en wat meer plek te hebben?** Inderdaad.

- Gesprek 4

Maar je ziet die tuin wel als een grote meerwaarde? Ja, ik vind dat wel. Er staat nu een glijbaan en een trampoline in. Ik bedoel, de balkontjes zijn redelijk ruim wel, maar uiteindelijk als je een glijbaan hebt en een trampoline en ze kunnen een keer spelen, dan doe je het poortje open ook hij is rap weer binnen. Als je boven woont en je hebt uw kind van ja, ga maar, dat gaat niet hé. Niet op zijn leeftijd. **Maar op zich heb je wel veel controle hé.** Ja, dat wel, als hij nu wegloopt ben ik er wel sneller achter. **Dat is waar.** Als ik gans naar beneden moet komen, dat is...

- Gesprek 3

Dus dat is dan een beetje het enige nadeel van een, dan hier te wonen ten opzichte van in een huis te wonen. Als ze wat groter worden, dan kan dat wel weer hé, want dan kan je al zeggen van ga maar naar buiten en ze zijn direct buiten. Voor buiten te spelen, is hier speelmogelijkheid genoeg, maar daar is zij nog te klein voor, dus daar zitten we al een paar jaar aan vast aan dat. **Dus mocht je nu zo een klein stukje private tuin hebben?** Ja, want daar hebben ze, de gelijkvloers die zullen, dat is weer, want op zich het is niet, alle, ons appartement is 125 m², het is niet dat dat klein is, dus van grootte hoeft het, wij komen niets te kort qua grootte. Dus op dat gebied, ook ja qua licht en alle dingen kunnen we in een huis niet beter doen denk ik.

- Gesprek 5

3.3 Het appartementsgebouw

In dit deel worden de thema's gebundeld die ter sprake kwamen tijdens de gesprekken die betrekking hebben op het appartementsgebouw. Een eerste thema be vraagt of er zoiets bestaat als een identificatie met het 'geheel' van het appartementsgebouw: bestaat er zoiets als een 'blokgevoel', of voelen mensen zich eerder deel van een gang, verdieping, een buurt, enz. Een volledig antwoord op deze vraag kan gezien het beperkt aantal gesprekken niet gegeven worden. Bovendien is deze beleving wellicht erg individueel. Toch kunnen we een aantal richtinggevende zaken benoemen die ons helpen te begrijpen welke aspecten de woonomgeving structureren en opdelen en hoe eventuele zichtbare en onzichtbare scheidingslijnen ervaren worden. Het wordt interessant doordat verschillen worden vastgesteld overheen de appartementsgebouwen binnen dezelfde buurt. Een tweede aspect waarop wordt ingegaan is de interactie met bure n. Een derde thema behandelt de ruimtes die gedeeld worden door bewoners van een appartementsgebouw en de manier waarop deze al dan niet gebruikt of toegeëigend worden. Tot slot wordt ingegaan op het beheer en onderhoud dat, gezien het gedeeld gebruik en/of eigenaarschap van een appartementsgebouw, ook een aantal specifieke kenmerken heeft.

3.3.1 Scheidingslijnen binnenin en overheen appartementsgebouwen

Overheen de verschillende interviews wordt meermaals gerefereerd naar grenzen of scheidingslijnen binnenin en overheen de appartementsgebouwen. Bewoners benoemen, meestal impliciet, bepaalde gehelen en zetten deze tegenover andere gehelen. In de beleving van de bewoners bestaat de woonomgeving uit afzonderlijke stukken. Dit is het geval op het niveau van het appartementsgebouw, het geheel van verschillende appartementsgebouwen en de inbedding in de ruimere buurt.

“Je kent elkaar beter als je in één blok woont”

De bewoners van het appartementsgebouw verderop in de Helmkruidstraat kennen elkaar en komen wel eens samen, leren we van de tienerjongen die we daar spraken. De bure n komen elkaar onder andere tegen in gedeelde ruimtes: de gang, de lift en aan de inkom, of ze zien elkaar vanop het terras. Dan maken ze afspraken, of de volwassenen sturen elkaar een berichtje. Voor een bijeenkomst met barbecue of aperitief wordt dan een gezellige plek uitgezocht in een tuin op het gelijkvloers. Dat het hier om een klein appartementsblok gaat met slechts 6 appartementen draagt er wellicht toe bij dat de inwoners elkaar hier goed kennen. Met de inwoners van het appartementsgebouw ernaast is er minder contact, al geeft de jongen aan dat zij elkaar bijvoorbeeld zien in de badmintonclub.

En wanneer zie je elkaar dan, als je... Ja, vaak als ik van school kom of naar school ga. Ja, de moment dat je vertrekt en dat je terugkomt, toekomt. Ook soms, wij badmintonnen met ons vieren en die van de blok hiernaast gaat naar dezelfde club. Dan zie je die al een keer, dan ga je ook samen misschien? Ja en ook soms, maar niet veel. De andere die ziet mijn mama wel meer, maar ik niet meer. Dus eigenlijk de moment dat je hier toekomt of vertrekt, dat zijn eigenlijk de momenten dat je uw bure n ziet? Die zitten soms op hun terras, soms.

- Gesprek 6

En ken je eigenlijk veel mensen die hier in het appartementsgebouw wonen? Ja, met dit appartementsblok komen we, we hebben al een paar keer een barbecuetje of eens een aperitiefje of zo, maar van daar [appartementsgebouw ernaast], hebben we... **Minder contact, ja. En waarom denk je dat dat komt dat je met deze wel meer contact hebt dan met die?** Ook omdat we elkaar meer zien, je kent elkaar beter ook als je in één blok woont. (...) **En als jullie dan zo een barbecue doen of zo of een drink als je zegt dat jullie dat al eens hebben gedaan, waar doen jullie dat dan? Meestal bij ons of bij de burens hier. In de tuin?** Ja, in de tuin, omdat we daar ook het meeste plaats hebben. **En vanachter in de tuin of vanvoor in de tuin?** Hangt er soms vanaf waar de zon zit, waar de wind zit vaak. Waar de wind of de zon zit. (...) **En hoe neem je dan dat initiatief van dat je zegt van we gaan barbecueën. Kom je elkaar tegen op de gang of?** Ja, elkaar tegenkomen in de gang vaak of in de lift of zo. Ook soms via de gsm of zo. **Dan sturen jullie elkaar gewoon een berichtje.** Dat is meer, het zijn meer mama. **Het zijn de volwassenen die dat doen.** We zijn ook maar met drie kinderen hier in de blok, die vriend van mij en mijn broer.

- Gesprek 6

Verschillende delen binnen hetzelfde appartementsgebouw

De meest duidelijke scheidingslijn binnen een appartementsgebouw op de site is wellicht terug te vinden binnen het gebouw van de sociale huisvestingsmaatschappij. In de beleving van de bewoners gaat het expliciet over “de bewoners van de andere kant”, “het andere deel van het appartementsgebouw” (zie afbeelding).

Fig. 6: Aanduiding van de twee 'deelgebouwen' in de sociale woning

Voor de ligging van de private tuinen lijkt hiermee te maken te hebben:

Je ziet ook niets hé, moesten de tuinen langs hier liggen zou je al rapper contact maken, moesten de kinderen dan hier spelen. Ik denk ook moesten de tuinen langs hier liggen, dat de kinderen ook meer hier zouden spelen hé. Ja. Het is normaal dat je uw kind als hij buiten speelt, wilt zien hé.

- Gesprek 3

Vermoedelijk spelen ook andere aspecten mee. Zo hebben de inwoners van beide delen enkel de hoofdingang gemeenschappelijk en maken dus gebruik van verschillende gangen, waardoor zij elkaar wellicht minder vaak tegen komen. Het zou kunnen dat men elkaar daardoor minder goed (her)kent.

Verschillende appartementsgebouwen die samen een geheel vormen

In het gesprek over het private appartementsgebouw (Gaverbulk) wordt opnieuw verwezen naar verschillende 'gehelen'. Zo benoemt de moeder waarmee gesproken werd de verdieping als een geheel met daarbinnen telkens drie appartementen. Daarnaast blijkt de blok een geheel te vormen met de blok ernaast, waarmee een ondergrondse parking en Vereniging van Mede-eigenaars wordt gedeeld. Met deze groep worden er soms activiteiten georganiseerd. Met de andere appartementsgebouwen in het rijtje en het sociale woonblok heeft de moeder minder contact. Ze is daarnaast ook op de hoogte van een aantal buurtactiviteiten die in de ruimere buurt georganiseerd worden.

Is er soms hier iets dichtbij in de buurt van activiteiten of iets vanuit de buurt of zo waar dat je...? Ik weet wel, de wijk doet zo elk jaar een paar dingen, maar wij doen daar niet zo aan mee. Wij doen met de appartementen al een nieuwjaarsreceptie en een barbecue en de wijk doet dat ook, maar omdat wij dat hier al doen, doen wij nooit meer mee met de wijk. (...) Wat wij doen, is gewoon met deze twee blokken samen. Dat komt omdat wij eigenlijk in de vergaderingen van mede-eigenaars van de appartement zitten wij met die twee blokken samen, omdat wij een gemeenschappelijk ondergrondse parking hebben. (...) ***Dat is de raad van mede-eigenaars dan dat die dat organiseren?*** ***Ja. En hebben ze daar een idee van of dat in de andere blokken aan de Gaverbulk ook wordt georganiseerd?*** Dat weet ik niet, met de andere blokken hebben wij zo niet specifiek contact. Ik weet dat de voorzitter van de raad, die hebben wel contact met de andere voorzitters, dus er wordt wel informatie over de gebouwen gewisseld, want de zes gebouwen hier op een rij zijn door dezelfde aannemer gezet, dus hebben we dezelfde, ja, problemen of eigenschappen als het gaat naar het gebouw toe hé, dus dat wordt wel uitgewisseld. Zo is dat eigenlijk een beetje gegroeid dat wij al een aantal activiteiten doen waardoor er soms andere dingen, het er niet van komt om naartoe te gaan, maar gelijk een garageverkoop is er ook al elk jaar in de buurt, in de straat. Dan zijn dat zo een aantal straten vanuit het wijkcomité dat dat dan organiseren en waar dan wel heel wat volk aan meedoet. We zijn een paar keer in de zomer naar een speelstraat geweest twee straten verder, omdat wij daar dan mensen kennen die zeiden van ah, ja wij doen een drie of vier zondagen speelstraat, dan gaan wij daar ook wel eens naartoe. Als je die mensen dan kent. Dat is plezant om te doen. Je kan buitenspelen. Zo dingen worden ook wel georganiseerd. Ja, dingen zoals van de tweedehandsbeurs van de Gezinsbond dat is hier ook twee keer per jaar of zo iets.

- Gesprek 5

Doorheen de gesprekken wordt duidelijk dat het louter aanwezig zijn van verschillende appartementsblokken op dezelfde site of in dezelfde buurt niet noodzakelijk leidt tot een samenhangingsgevoel. Ook al worden de appartementsblokken met elkaar verbonden door het centraal gelegen park, dit volstaat niet per definitie om ervoor te zorgen dat dit als een geheel wordt ervaren.

Fig. 7: Deze figuur duidt welke appartementsblokken geclusterd zijn per twee

Het imago van de sociale woningblok

Een bewoonster van het sociale appartementsgebouw vertelt hoe over haar blok gesproken wordt met een enigszins negatieve connotatie. Veel heeft volgens haar te maken met het gegeven dat dit de enige sociale woningen zijn in de buurt en omwille van de aanwezigheid van mensen met een migratieachtergrond.

Denk je dat andere mensen, want op zich het is een mooie blok, denk je dat mensen daar specifiek tegenaan kijken van dit is een sociale woning? Ja, ja. ***Ja, toch?*** Ja, want op Facebook. We zitten op Langevelden of Wondelgem leeft, dan is dat direct “van de sozialen blok”. ***Ah serieus? Dat is dan direct die naam en met een negatieve connotatie?*** Het is de enige sociale blok ook en weet je wat dat is? Er zitten hier zwarten. Er zitten hier Turken. Er zitten hier gewoon Belgen hé, maar dat is dan direct.

- Gesprek 3

Activiteiten in de Lange Velden

Wanneer we vragen naar eventuele buurtactiviteiten die georganiseerd worden, wordt verteld over speelstraten, buurtfeesten, garageverkoop en rommelmarkten. Sommige bewoners zijn hiervan op de hoogte, anderen niet. De mate waarin hier door de bewoners uit de appartementsgebouwen aan deelgenomen wordt, is verschillend. Er lijkt toch een zekere afstand te bestaan tussen dit stukje van de wijk en het buurtgebeuren in de andere straten in de Lange Velden. Daarnaast verwijzen sommigen ook naar activiteiten die doorgaan in het centrum van Wondelgem.

Zijn hier soms in de buurt gelijk evenementen die gebeuren dat je zegt bijvoorbeeld die Halloweentocht, maar zijn er nog zo dingen die georganiseerd worden? Ze hebben hier onlangs, nee onlangs, dat was vorig jaar, zo een keer een speelstraat, een speelstraat doen ze elk jaar, maar ze hebben ook een keer zo iets georganiseerd met een springkasteel en zo en dan zijn we daar een keer naartoe geweest, maar je ziet als je niet van die straat zijt. ***Ja, is dat zo iets op zijn eigen een beetje?*** Ja, ik vind dat wel. Die mensen die bij mekaar in die straat woonden die zaten bij elkaar aan een tafeltje en wij liepen daar zo. Mijn nicht was toen mee. Je merkt dat dat niet, ja. ***Die interactie is er niet echt?*** Nee, nee. ***Vind je dat jammer?*** Goh jammer, je kan niet iedereen kennen natuurlijk en zeker wij wonen hier dan in de hoofdstraat als je in een zijstraat woont, dan kan dan nog anders zijn ook hé. Dus dat doen ze wel en één keer in het jaar garageverkoop met dan zo een schminkstand erbij en een wafelkraam zo iets. Dat doen ze. Ik denk één keer in het jaar ook een rommelmarkt zo, zo iets.

- Gesprek 3

En zijn hier soms activiteiten of evenementen in de buurt? Geen idee, niet waar ik vanaf weet. ***Dus het is niet dat je ziet van het is een feest of een buurtfeest of iets anders?*** Ja, inderdaad soms zit er een keer een foldertje van het een of het ander in de brievenbus om de zoveel maand, maar dat is dan, ja, ik weet het niet, niet door de straten. Aan de school is er dan soms iets te doen. Of dat is dan meer op Wondelgem zelf als er een braderij is of een kermis een keer in het jaar, dan gaan we daar een keer naartoe, ja, maar voor de rest eigenlijk wordt er hier niet zo veel georganiseerd. ***En vind je dat jammer of is het zoals het is?*** Voorlopig vind ik het nog goed, maar misschien als ze ouder is, zou ik het inderdaad leuker vinden moesten er wat meer activiteiten te doen zijn. Ja, waar ik met haar naartoe kan gaan, inderdaad, maar voorlopig vind ik het nog goed zo. Voorlopig hoeft het nog niet.

- Gesprek 4

3.3.2 Buren (her)kennen

Goed op de hoogte van wie waar woont

Zowel kinderen als volwassenen zijn goed op de hoogte van de andere kinderen en volwassenen (en zelfs huisdieren) uit het appartementsblok; wie ze zijn en waar ze wonen.

Hier boven mij woont de nonkel van mijn moeder. Toevallig allemaal tezamen eigenlijk. Mijn buren zijn oudere Turkse mensen. Daarnaast ken ik ook. Dan ja, van de andere kant. Mijn grootmoeder hierboven natuurlijk en hier op het hoogste boven mij die kennen we ook hé. [Finn: Ja, dat is V haar huis!] Dat is een ouder mevrouwtje. [Finn: Die is 70 jaar oud.]

- Gesprek 3

Wij stappen en spelen daar soms en hebben dan soms kaka op onze schoenen. ***Zijn er veel hondjes?*** Een hond, nog een hond, een poes, twee poezen nog. ***En die wonen allemaal bij jou in de buurt?*** Ja en twee honden nog en dat is het. (...) In appartementen mogen eigenlijk geen huisdieren.

- Gesprek 1

Eigenlijk wonen er nog best veel kindjes in de appartementen hé? Ja, hier woont I., hier wonen wij, hierboven woont N. en hier woont O. Dit is de onderkant en die wonen boven. **En hoe komt het dat je zo goed weet waar die zo allemaal wonen?** Omdat ik dat goed in mijn hoofd kan houden. En waar zie je die dan soms? Soms in zijn tuin en op het balkon.

- Gesprek 1

Nu, sinds recent wonen er in deze blok meerdere kinderen, want hiertegenover is er eentje geboren een paar maand geleden en op de gelijkvloers ook een paar maand geleden en dan is er nog een jongetje van haar leeftijd die hier sinds een halfjaar wonen en voor de rest, wij zijn lang de enigen met kinderen in deze blok geweest. In de eerste twee blokken zijn er heel veel oudere mensen.

- Gesprek 5

“Ik ken niet iedereen maar ik herken wel iedereen”

De omvang van de appartementsgebouwen is beperkt en dat maakt het bevattelijk en overzichtelijk. Het aantal mensen dat hier dicht bij elkaar woont is te overzien, en dat is duidelijk iets dat gewaardeerd wordt. Dit lijkt te gelden voor alle appartementsgebouwen in de Lange Velden. Het is zeker niet zo dat alle inwoners van een appartementsgebouw elkaar kennen, en dat vindt men ook niet perse nodig. De bewoners appreciëren dat ze hun burens herkennen en dat mensen elkaar begroeten.

Ja, met veel mensen zijn we hier niet ze. Wacht hoor, ik denk zes. **Zes appartementen?** Ja, zes. **En vind je dat goed dat dat het er zes zijn?** Ja, mij maakt dat eigenlijk niet zo veel uit. Of dat dat er nu twintig waren. Mij maakt dat niet uit. **Honderd, zou je dat?** Honderd, dat is een beetje... **Een beetje te veel?** Ja, een beetje te veel. Twintig of zo, het is nu niet dat ik ze elke dag tegenkom dat ik daar nog mee ga praten. Ik ga dan wel een keer goedendag zeggen of zo. **En waarom wel twintig? Ik stel soms moeilijke vragen hé.** Mij maakt dat niet zo uit. Het is ook niet dat je iedereen elke dag tegenkomt. **Maar moesten er nu honderd zijn? Echt te veel?** Te veel en ook zo? **Dan zou je ze niet meer kunnen herkennen of?** Nee, ook dat, namen vooral ook. **Nu ken je wel van iedereen de naam?** Ja.

- Gesprek 6

Ik herken wel iedereen. Ik kan wel zeggen die woont hier bij ons en die niet, die woont in dit gebouw en die niet. Ik herken wel gemakkelijk de gezichten, ja. **En dat geeft je misschien een beetje een gevoel van veiligheid ook, dat je de mensen kent?** Geen idee, niet speciaal. **Nog niet over nagedacht?** Nee, maar ik vind het gewoon belangrijk. Als je iemand ziet dat je, een gebouw hier deelt, dat je die personen herkent en toch goedendag daartegen zegt. Er zijn altijd wel mensen die niet spreken, maar ik zeg altijd goedendag. Dan worden ze gedwongen om ook goedendag terug te zeggen. **Dat helpt ook een beetje om u thuis te voelen ergens.** Ja, ik vind dat ook.

- Gesprek 4

Dus dat is voor ons interessant om te zien wat de randvoorwaarden zijn om een kwalitatieve woning en woonomgeving te hebben voor kinderen. Awel, maar ik denk dat de schaal van het gebouw daar ook wel mee te maken heeft. Die sociale controle en contact, het is veel laagdrempeliger in ons gebouw om contact te hebben met de directe burens, dan als je naar grotere gebouwen gaat. Als je al, dat is niet zo veel groter, maar dat is een ander, dat is al een verschil hé. Een lange gang en die boven u, je hebt al veel minder kans dat je die tegenkomt...

- Gesprek 5

Waardering voor wat er is, tegelijkertijd wenst men meer burenccontact

Ook T., hier links boven, zit nog een vriend van mij. Zijn meme woont hier, dus daar speelde ik vroeger ook mee en soms zie ik zijn meme dan boven op het balkon staan zodat hij geen sleutel nodig heeft. **Dat is wel gemakkelijk dan en je ging dan soms bij elkaar spelen?** Ja en het was ook vaak, we zaten op dezelfde school, dan zaten we zelfs samen hier ons huiswerk te maken. We zaten wel niet in dezelfde klas, maar we konden wel bijvoorbeeld een keer hadden we hetzelfde wiskunde dat we dan gewoon samen zaten te maken.

- Gesprek 6

Bestaande contacten tussen burens worden gewaardeerd. Zo vertellen enkele kinderen bijvoorbeeld dat ze het fijn vinden dat buurkinderen soms bij hen mogen komen spelen en omgekeerd. Ook samen huiswerk maken blijkt soms mogelijk wanneer vrienden in dezelfde blok wonen. Tegelijkertijd wordt aangegeven dat het misschien nog beter kan: burens ontmoeten elkaar vooral als er wordt afgesproken. Nieuwe of toevallige ontmoetingen vinden minder frequent plaats. Dit sluit ook aan bij eigen observaties en korte gesprekjes die we voerden tijdens een koffiemoment aan de inkom van het appartementsgebouw: veel mensen vertelden dat ze elkaar helemaal niet kennen en gaven aan dit jammer te vinden.

Ze zijn even oud ook? Dat jongetje is even oud als hem en dat meisje is eerste studiejaar denk ik. **Vind jij dat een meerwaarde dat er kinderen zijn van andere koppels?** Ja, ik vind sùrtout, ik ben alleen met hem en het is dikwijls van wat gaan we doen, gaan we weg, komt er iemand... Ik vind dat wel gemakkelijk als we eens thuisblijven zoals nu. Hij gaat een keer buiten. De kinderen komen dan een keer spelen. Het past ook niet altijd hé, maar ik vind het wel plezant.

- Gesprek 3

Er zijn hier nog jonge gezinnen met kindjes, maar mijn dochter is heel op haarzelf eigenlijk. Ja, ze is liever op haarzelf. (...) Ik zou eigenlijk veel liever hebben dat ze hier in de buurt met de kindjes meer contact zou hebben, maarja...

- Gesprek 4

Ja, ik mis dat zo wel. Dat er zo geen kinderen zijn met hun moeder een keer buiten. Dat je zo kunt, alle, communiceren. Het maakt mij niet uit over wat hé, maar zo.

- Gesprek 3

Maar dat is dan misschien wel een voordeel van een appartement, dat je ook veel mensen in de buurt hebt die je kan leren kennen. Ja, ik zou dat ook veel liever hebben dat ze wat socialer zouden zijn.

- Gesprek 4

Mogelijks bemoeilijkt het gegeven dat er vaak verhuisd wordt binnen deze buurt een duurzaam burenccontact.

Is er eigenlijk veel verloop hier? Ja, er zijn veel verhuizen. Als dat is wat je bedoelt. Nu is het wat minder gelijk, maar in het begin dat ik hier woonde was er veel de komende en gaande man. Ik denk dat dat is, ook als, want hier zijn ze ook weggegaan, omdat ze een tweede kind kreeg.

- Gesprek 3

“Als je een beetje initiatief neemt, kan je in een appartement andere mensen leren kennen”

Doordat in een appartementsgebouw veel mensen dicht bij elkaar wonen, kan je als inwoner veel mensen leren kennen, vertelt een jongen ons. Of dat gebeurt of niet, hangt volgens hem vooral af van de houding en het karakter van de mensen in kwestie.

Ik denk dat, klopt dat dat ik zeg dat dat een voordeel is van in een appartement te wonen dat je heel veel mensen bij jou in de buurt hebt? Als je een sociaal iemand bent, dan is dat wel handiger, maar je meer zegt dat je meer asociaal iemand bent, dan zeg je gemakkelijk, ja, alleen een huis, maar ook als je bijvoorbeeld een alleenstaande man of vrouw bent, dan is een appartement wel goed. Een groot huis kan je ook doen, maar je hebt wel meer opkuis bij een groot huis en ja. Dat is het een beetje. **En als je zegt, je moet wel een sociale zijn om in een appartement te wonen?** Niet perse sociaal, maar ik denk als je echt met mensen wilt praten, meer mensen wilt leren kennen. **Dan is het een goed idee om in een appartement te gaan wonen?** Ja, dat denk ik wel. **Want je kan hier gemakkelijk andere mensen leren kennen?** Ja, ik denk het wel als je een beetje contact, ook een beetje initiatief neemt. **Zelf initiatief neemt, ja en hier in een appartementsblok is het blijkbaar wel zo dat iedereen dat leuk vindt?** Ja, iedereen komt hier wel overeen.

- Gesprek 6

Conflicten in het appartementsblok

Samenwonen met verschillende mensen in hetzelfde gebouw verloopt niet altijd zonder slag of stoot. Soms zijn er conflicten. Doordat de private woningen zich dichtbij elkaar bevinden, worden persoonlijke conflicten sneller openbaar gehoord of gezien.

Ik weet soms niet wat er allemaal gebeurt bij ons in de blok. 's Avonds was er hier een koppel, iets gebeurd, de politie kwam, die vrouw was echt aan het roepen. Andere mensen waren dan aan het roepen van kan het wat stiller, maar ja. Je ziet dat dat een probleem is in een huishouden, alle, ze staan op straat. Alle, bemoei u daar niet mee.

- Gesprek 3

Daarnaast is er soms intolerantie of wrevel tussen de bewoners onderling:

Zijn er in dit gebouw soms conflicten of zijn er dingen die tussen bewoners niet altijd? Ik denk dat wel. ***En gaat dat over de woonomgeving specifiek of is dat eerder persoonlijk?*** Nee, ik denk dat er, er zitten hier nogal veel van de oudere generatie die nogal racistisch zijn opgesteld en dat stoort mij wel een beetje. Ja, ik vind dat, ja ik bedoel uiteindelijk zijn we allemaal mensen hé en oké die wonen daar met drie, vier kinderen of die leven anders of die leven 's nachts. Ja, ik bedoel dat je er echt lawaai van hebt, dan begrijp ik dat, maar ja het is de onwetendheid natuurlijk als je een beetje racistisch bent opgesteld. Ik denk een jaar geleden hing er bij iemand kaka aan de voordeur ook. Ja, vraag mij niet waarom, maar natuurlijk was daar ook een hele heisa rond en er zit hier volgens mij een drugsverslaafde ook. Dan was er ook iemand die drugs verkocht en ze deden bij die persoon een huiszoeking. Dat was een vrouw. Ik zag direct dat die in blok was natuurlijk hé. Dus er zijn mensen hier die dat wel door hebben hé. Oudere mensen die hele dagen thuis zijn en dat allemaal zien.

- Gesprek 3

Ik vind verschillende culturen in een gebouw heel positief, want dat zorgt voor verdraagzaamheid, maar sommige mensen kunnen dat precies niet appreciëren. ***Dus dat is echt iets wat je vaak merkt dat er wel wat onverdraagzaamheid is tussen de mensen onderling?*** Niet alleen tussen de ouderen en de kinderen, maar ook tussen de mensen met verschillende achtergronden? Ja, dat merk je. Uhu. En op welke manier merk je dat dan? Dat er slecht wordt gepraat of? Onder andere en het is altijd als er iets gebeurt of als er iets kapot is of dat er sluikestorten gebeurt, dan is het altijd van ja, het zijn die vreemdelingen hé. Het is dit, het is dat. Ja, het is vermoeiend om sommige zaken te horen. Ik vind het wel echt niet fijn.

- Gesprek 4

“Als er iets stoort, weet je bij wie je moet zijn”

Dat burens elkaar kennen, heeft heel wat voordelen. Zo kan het ervoor zorgen dat er meer rekening gehouden wordt met elkaar en lijkt men vaak ook toleranter te zijn ten opzichte van bekenden. Wanneer je contact hebt met je burens kan je elkaar ook gemakkelijker aanspreken bij problemen, waardoor deze mogelijks minder snel escaleren. Dat het gebouw en dus het aantal burens niet al te grootschalig is, helpt hierbij, omdat het aantal mensen die je kan leren kennen, beperkter is.

Ja en dat het ook kan zijn dat je wat pech hebt met burens die ja, minder, ja... **Rekening houden?** Ja, ik zeg het, wij hebben echt niet te klagen, want kinderen kunnen echt al een keer veel lawaai maken. **Logisch, ja.** Wenen of kwaad zijn. **En dat is allemaal geen probleem. Dat is fijn ja.** (...) We hebben daar geluk mee want het is niet overal zo. In de andere blok is er een appartement waar de burens allemaal problemen mee hebben. Tegenwoordig weet ik niet of het nog altijd zo is, maar het is jaren zo geweest van lawaai-overlast.

- Gesprek 5

In de gang staan er ook buggy's heb ik gezien, dus dat mag wel? Ja of het scheelt niet dat dat de bedoeling is, maar we zijn dat nu beginnen doen, zolang dat dat de spuigaten niet uitloopt, dat dat doenbaar is. We zijn maar met drie appartementen per verdieping eigenlijk, dus je hebt wel wat sociale controle ook hé. Het is wel duidelijk van wie het is of als er iets stoort weet je bij wie je moet zijn hé. Dat is anders dan in zo lange gangen waar je om den duur niet meer weet van wie het is. Dan kan dat wel escaleren denk ik. (...) Het gebouw is klein genoeg om nog een zekere mate van sociale controle te hebben (...)

- Gesprek 5

3.3.3 De gedeelde ruimtes die horen bij het appartementsgebouw

Eigen aan stapelbouw is dat er bepaalde ruimtes gedeeld worden door de bewoners, zoals de toegang (elk appartementsgebouw op de site heeft slechts één toegangsdeur), de traphallen en galerijen (in het geval van het gebouw van de sociale huisvestingsmaatschappij), de lift en de parkeergarage. Hoewel er wellicht verschillen zullen zijn overheen de appartementsgebouwen wat betreft de manier waarop deze ruimtes zijn vormgegeven, lijkt het gebruik en de beleving van deze ruimtes gelijkaardig overheen de site. Over het algemeen wordt er over de gedeelde ruimtes in en rondom het appartementsblok weinig verteld: hun aanwezigheid en functies lijken eerder evident dan noemenswaardig. Specifieke vragen hieromtrent leren ons dat deze types ruimten vooral als functioneel ervaren worden: parkeergarages en bergingen die handig zijn om je auto en ander materiaal achter te laten. In sommige gevallen zijn het verblijfsruimtes: de galerij dient zo occasioneel bijvoorbeeld als plek om te zonnebaden. Daarnaast biedt de aanwezigheid van gedeelde ruimtes die horen bij het appartementsgebouw ook opportuniteiten tot ontmoeting: de inkom van het gebouw als plek waar je je burens tegenkomt. Bij elk van deze plekken valt op dat het feitelijke gebruik of de toe-eigening ervan niet steeds overeenstemt met het gebruik dat beoogd werd door de manier waarop de ruimtes werden vormgegeven. Tot slot valt op dat mensen zich niet steeds mede-eigenaar voelen van dit soort ruimtes. Dat de ruimtes (in het geval van de sociale huisvesting) door de huisvestingsmaatschappij onderhouden worden, kan hiermee te maken hebben. Eigen aan het gedeeld karakter van dit type ruimtes is daarnaast dat er vele regels gelden rond het gebruik ervan, wat opnieuw beïnvloedt in welke mate mensen zich als mede-eigenaar van de ruimte identificeren en er individuele verantwoordelijkheid voor opnemen.

Gedeelde ruimtes zijn functionele ruimtes

Alle appartementsblokken op de site hebben, naast de aanwezige bovengrondse parkeerplaatsen, een ondergrondse parkeergarage. In het gebouw van de sociale huisvestingsmaatschappij

staat deze zo goed als leeg. De gesprekken met bewoners en huisbewaarder leren ons dat de oorzaak hiervan vooral de kostprijs van de parkeerplaatsen is. Daarnaast is er in de kelder van dit gebouw voor iedere bewoner een berging die een handige aanvulling is op de opslagruimte in het appartement. Ook de fietsenstalling en de toegangspoort van het appartementsgebouw worden genoemd als gedeelde ruimtes. Niet onbelangrijk is dat plekken die hier misschien niet helemaal voor geschikt of bedoeld zijn, ook soms als opbergruimte worden gebruikt. Voorbeelden die genoemd worden zijn het tijdelijk stockeren van vuilniszakken op de galerij en kinderwagens op de gang.

Zijn er eigenlijk in dit gebouw nog andere plekken buiten de individuele woning, zijn er ook gedeelde ruimtes hier in het gebouw? Ja, onder de grond is er een parkeerruimte, maar dus ja, extra betalen. Dan hebben we nog een fietsenstalling en we hebben allemaal een afzonderlijke kelder. ***En dat wordt gebruikt?*** Ja. (Finn: Maar wij hebben, wij hebben ook, daar is een parkeerplaats die daar is.) Ja en hier vanvoor hebben wij een parkeerplaats, maar dat is ook te betalen. (Finn: En vanvoor is er een brievenbus waar je langs kan komen en als je zo komt zijn die dicht, als die poort dicht is, is er zo vanachter een duwknop.) Een duwknop om terug buiten te kunnen zonder terug dicht te slaan. (Finn: Dan heb je geluk, dan moet je aan die poort zo trekken en dan gaat dat open.)

- Gesprek 3

Je moet daar ook voor bijbetalen dan, dus ja en voor de ondergrondse parking is het dan 50 euro per maand dat je extra moet betalen. Ik vind het ook wel duur, want we wonen niet in het stad, maar ja het is nu eenmaal zo. Ik heb liever dit, want buiten kan je ook de plaatsen huren. Dat is goedkoper, ik denk dat dat 20 euro of 25 euro is, maar ik heb dan zoiets, in de zomer is uw auto een oven en in de winter als het gevoren of gesneeuwd heeft, moet je toch nog krabben.

- Gesprek 4

Langs de andere kant, denk ik, ze hadden het beter niet betalend gemaakt voor alle huurders, maar dan denk ik dan was er geen plaats genoeg. (...) Ik denk dat er dan vol gaat staan met, ik ben blij dat ik aan de deur sta, want toen ik hier kwam wonen zat hij in de Maxi-Cosi. Ik had geen zin om ik weet niet hoe ver te lopen met een Maxi-Cosi en ik sta bewust ook niet in de kelder, omdat ja, als je met uw boodschappen thuis komt en hier in de kelder, hup in de lift, alle zo naar boven, nee. Dat zag ik niet zitten. Ja, ze hadden het anders moeten aanpakken met de parkeerplaatsen denk ik. (...) Ja, want kijk in de kelder stonden ze nu aan 45 euro de parkeerplaatsen. Ze hebben het naar 35 euro naar beneden gebracht. (...) Mijn moeder stond hier eens geparkeerd en ze had een briefje onder haar ruitenwisher gekregen dat dat van de Volkshaard is en dat ze hier een tweede plaats wilt huren dat ze naar de volksraad moet bellen. Dus ik vond dat zelf dat ze hun plaatsen open zetten voor mensen die, pak nu (...) voor iemand die een auto heeft die geen plaats heeft. Denk ik dan dat ze bijvoorbeeld een plaats gaan kunnen huren, ze staan toch vrij. Of ze hadden beter een of twee gehandicaptenplaatsen voorzien of mindervalideplaatsen voor de mensen die het ook nodig hebben hé.

- Gesprek 3

Zeldzame verblijfsruimtes

Gedeelde ruimtes in het appartementsgebouw worden zelden benoemd als ruimtes waar bewoners even blijven hangen of zelfs langere tijd verblijven. Zo zijn de liften, gangen en traphallen vooral passageplekken. Daar zijn ze dan ook voor bedoeld. Sporadisch, pragmatisch of eerder toevallig krijgt zo een plek wel eens een andere functie:

De gangen zelf, is daar enkel passage of worden die ook gebruikt op een andere manier? Nee, dat mag niet. Soms durven ze hun vuilzak hier [op de gang] te zetten als ze dan zeggen van binnen een uurtje zijn we weg. ***Dat mag ook niet. (...) Dat mag niet, maar mag het ook niet om gewoon hier [op de gang] te gaan zitten?*** Dat durven ze wel, dat mag wel, want D. durft dat te doen op het bovenste, omdat er langs hier, langs vanvoor, heel veel wind is, dus als het in de zomer snikheet is, dan zet ze haar vanvoor voor de koelte en de schaduw.

- Gesprek 3

Socializen bij de ijskar en in de lift

Tot slot bieden de gemeenschappelijke ruimtes, omdat ze nu eenmaal bedoeld zijn om door meerdere bewoners gebruikt te worden, de mogelijkheid om in contact (of conflict) te komen met je burens. De zone die zich aan de toegang van het appartementsgebouw bevindt, is zo een plek die wel eens fungeert als ontmoetingsruimte. Dat de ijskar in de zomer passeert, helpt hierbij.

We hebben in de zomer de ijskar die twee keer per dag passeert. (...) Als hij daar staat, dan moet je eens zwaaien en dan stopt hij hier aan de deur. Hij rijdt eigenlijk de hele buurt hier rond de ijskar en dat is wel handig. ***Ja en is dat zo een moment dat je ook nog andere, dat er nog andere mensen ook om een ijsje komen, dat je dan op die manier eigenlijk elkaar...*** Een keer goedendag zegt, inderdaad. Dat zijn zo momenten dat je inderdaad kunt socializen. ***Dat is wel belangrijk denk ik dan dat je zo, want voor de rest zijn er veel mensen die je kent in het gebouw, van je burens?*** Ik ken vooral mijn buurvrouw haar man, dat is hier en daarnaast ook, dat jong meisje. Ja, die het meeste eigenlijk en dan van beneden Finn en zijn mama en voor de rest eigenlijk ken ik zo geen mensen. Tegen iedereen zeggen we wel zo goedendag, dus we weten wel wie ze zijn. ***Ja, je herkent ze.*** Herkennen, nooit echte gesprekken mee gedaan. Nee, er was ook nog een ander koppel die ook nog een dochtertje hebben van haar leeftijd en als we samen in de lift zitten praten we wel, maar dat is het eigenlijk, ja, ze hebben nog nooit samen gespeeld of zo, het komt er gewoon ook niet van.

- Gesprek 4

Ook andere factoren dragen mogelijks bij tot het functioneren van de toegang als potentiële ontmoetingsplek. Zo zijn er de deurbellen en brievenbussen die door alle appartementen en dus bewoners worden gedeeld. Er zijn autoparkeerplaatsen, fietsenstallingen, een gemeenschappelijke afvalberging en er leidt een wandelpad naar de inkom.

Een ruimte specifiek ingericht als ontmoetingsruimte?

Zijn er zo ook plekken in het gebouw waar je, gemeenschappelijke plekken, waar je mensen tegenkomt? Elkaar kan leren kennen? Daar is niets voor voorzien. Nee, wij hebben de ondergrondse parkeergarage, daar kom je al eens iemand tegen en er zijn mensen waar wij een babbeltje mee doen.

- Gesprek 5

Of een ontmoetingsruimte binnen het appartementsgebouw een meerwaarde zou kunnen betekenen? Volgens een bewoonster zou het de tolerantie tussen buurtbewoners alvast niet per definitie ten goede komen:

Er zijn ook niet echt gemeenschappelijke ontmoetingsruimten hé. Is dat iets dat je wel interessant zou vinden als dat er zou zijn of is dat niet echt nodig? Geen idee, ik denk niet dat dat echt, alle voor mij is dat toch niet echt nodig. Ik zou niet echt weten welke meerwaarde dat dat heeft. Er zitten te veel verschillende personen van leeftijdscategorie al en ook nationaliteit en sommige mensen kunnen niet omgaan met kinderen als je dat niet hebt, dus ik denk niet een soort van gemeenschappelijke ruimte dat dat veel, ja, nut zal hebben. Bepaalde sterke karakters hier in het gebouw dat een beetje denken dat ze de scepter kunnen zwaaien en dat het inderdaad, ik vind het jammer.

- Gesprek 3

3.3.4 Beheer en onderhoud van het appartementsgebouw

"De mannen van het appartement die maken dingen die wij niet zomaar mogen veranderen"

In het geval van de sociale woningen staan de mensen van de sociale huisvestingsmaatschappij in voor het technisch onderhoud van de appartementen en het appartementsgebouw. Daarnaast is er ook een huisbewaarder die de gemeenschappelijke ruimtes schoonmaakt. Dit wordt erg positief gewaardeerd. Tegelijkertijd zijn zowel kinderen als hun ouders zich er heel goed van bewust dat ze zelf heel weinig aan het appartement kunnen of mogen veranderen. Dit wordt als een tekort ervaren. Zoals eerder beschreven hadden de inwoners ook zeer weinig inspraak wat betreft de keuze van het appartement. De kinderen en hun ouders zouden het erg waarderen om meer zeggenschap te hebben over de woonomgeving en wat er daarbinnen wel of niet mogelijk is.

En als er één ding is dat niet weg mag uit de buurt, omdat het super belangrijk is voor de buurt, wat is dat dan? Wat mag er zeker niet weg? Dat mag niet, je mag niet zomaar iets wegnemen of veranderen. De mannen van het appartement die maken soms dingen gratis, bijvoorbeeld een kast voor een lavabo, en wij mogen dat niet zomaar kapotmaken of in onze camionette steken en weg doen, dat mag niet. De spullen die ze gemaakt hebben, moeten daar blijven.

- Gesprek 1

Aanspreekbaarheid van de conciërge, handhaving van de regels en sociale controle

De huisbewaarder in het gebouw van de sociale huisvestingsmaatschappij is gekend bij de bewoners. Die kunnen haar aanspreken indien nodig. Ook al is dit nog niet voor alle bewoners nodig geweest: het is leuk om te weten dat er iemand is.

Ik heb de indruk dat je een vrij rechtstreeks contact hebt met de huisvestingsmaatschappij? Nee. ***Nee, toch niet?*** Nee, alle we kunnen bellen hé. ***Of via de conciërge. Ken je haar goed?*** Hilde, ja, ik ken ze goed, alle goed. ***Je weet wie het is.*** Ja, want ik woon hier. [We horen een luid lawaai van een poort die opent; de elektrische poort van de ondergrondse parkeergarage] Ik ben dat nu al gewend hé, want ik woon hier al vijf jaar. Op zich hoor ik dat niet meer hé, maar in het begin was er ook, dus de deur van de fietsenstalling, mensen smeten dat dicht en was dat nog eens een klop bij. Dan heb ik wel via Hilde kunnen vragen of er daar niets een gedaan kan worden, want als je 's morgens nog in uw bed ligt. Daar heeft ze wel een pomp op de deur gestoken, denk ik.

- Gesprek 3

En jullie hebben een conciërge ook hier in het gebouw. Is dat iets wat je een meerwaarde vindt? Ja, maar ik heb haar zelf persoonlijk nog niet nodig gehad. ***Want zij onderhoudt ook, ze poetst de gangen ook, ja hé?*** Ja, maar wij moeten zelf onze entree, laten we het zo noemen, poetsen, maar zij doet wel de trappen en de liften en de kelder, de deuren en de garage. Ze zorgt dat de vuilbakken regelmatig worden uitgewassen ook, dat wel. (...) Ik heb zelf nog niet echt beroep op haar moeten doen, maar het is wel leuk om te weten dat er iemand is. ***Moest er iets zijn, ja.*** Ja, voor de algemene ruimtes vind ik wel dat dat kan gelden. Dat vind ik wel goed inderdaad, maar omdat zij daar dan onmiddellijk kan op inspelen. ***Het zorgt misschien voor een beetje sociale controle ook. Dat je zegt als je sluikstort of zo, zijn dat dingen die gebeuren?*** Dat gebeurt soms inderdaad. Zo waar de vuilbakken staan. Regelmatig staat er dan iets eraan dat daar niet mag staan eigenlijk.

- Gesprek 4

Niet alleen de conciërge houdt een oogje in het zeil wat betreft het naleven van de regels in het gebouw: ook bewoners dragen hiertoe hun steentje bij. Deze sociale controle kan zowel positief als negatief ervaren worden.

Er woont hier iemand in de blok, een man en die denkt dat hij hier baas is. ***Ah ja, oké, sterk karakter zegt, en op welke manier?*** Bijvoorbeeld als mensen hier toch op parkeren, hij heeft dat gezien hé. Hij gaat direct die mensen aanspreken dat dat niet mag hé.

- Gesprek 3

Onderhoud van de buitenruimte

Een bewoonster vertelt dat, hoewel er jammer genoeg heel wat afval rondzwerft, er ook mensen zijn die een steentje bijdragen aan de netheid van de buurt door zelf afval op te ruimen. Dit wordt positief gewaardeerd: mensen zijn betrokken op de buurt. Zou het meespelen of bewoners eigenaars of huurders zijn van een appartement? Volgens de bewoonster zou dit kunnen: er is een verschil in betrokkenheid tussen de eigenaars en de huurders. Zij heeft het gevoel dat huurders ook minder snel deelnemen aan georganiseerde activiteiten. Wanneer een woning in

jouw bezit is, denkt zij luidop, ben je misschien van plan er langer te wonen en ga je een groter engagement aan met de buurt.

En is het een nette, propere buurt? Redelijk wel, het ding is wel dat, ik denk dat dat overal zal zijn, dat er altijd nog wel afval overal achterblijft, gelijk aan de, aan de voorkant de tram en daarnaast loopt de beek. Als je eens in de beek kijkt, daar liggen blikjes. Ook die strook daarnaast, daar staan veel auto's geparkeerd. Dat zijn zo dingen, ja, er wordt al eens iets achtergelaten. (...) Ik weet van verschillende mensen uit de straat die dan af en toe een zak pakken en wat dingen oprapen. (...) **Toch veel betrokkenheid dan op het terrein.** Ja, ja, ik moet het zeggen, van andere blokken heb ik zo al eens mensen zien lopen en met de grote kuis dan van Gent dan wordt daar, daar wordt ook wel altijd aan mee gedaan. (...) **En denk je dat dat ermee te maken heeft dat het ook mensen zijn hier die eigenaar zijn van een woning dat het niet allemaal huren?** Waarschijnlijk wel, want je merkt wel een verschil in betrokkenheid tussen, in onze gebouwen dan, tussen de eigenaars en de huurders. Ook als er zo dingen worden georganiseerd, zijn huurders veel minder snel geneigd om daar naartoe te komen. Misschien ook, ik kan mij dat voorstellen ik heb vroeger ook gehuurd, dat je meer denkt op korte termijn en als de eigenaar meer denkt op lange termijn. Alhoewel ik denk dat wij hier nu waarschijnlijk even lang gewoond gaan hebben als heel wat huurders dat dat niet veel uitmaakt, maar dat dat meer vanuit zo een gevoel is dat je meer, ja, als je het koopt is het precies zo voor echt lang.

- Gesprek 5

Dat het onderhoud van de gemeenschappelijke groenzones bij appartementsgebouw vaak uitgevoerd wordt door de sociale huisvestingsmaatschappij of de groendienst van de stad, wordt gezien als een voordeel.

En de appartementen zijn privé-eigendom, is dat ook zo voor die ruimte hierachter het appartement? Nee, vanachter, de eigendom stopt eigenlijk waar dat die struiken stoppen, dus de rest van de grond is teruggegeven aan de stad. (...) Dus wij hebben daar eigenlijk geen werk aan en de groendienst van het stad komt dat dan doen. Aan de appartementen van de Delhaize weet ik dat dat niet zo is, maar dat is dan eigenlijk een privépark, ja, als eigenaar van een appartement heb je dan natuurlijk het grote nadeel dat je dan keiveel betaalt aan lasten om dat allemaal te onderhouden, dus op zich vind ik dat hier een goede zaak dat dat niet meer van ons is. Ja, alleen dat stukje, dat is eigenlijk heel het stuk dat boven op de garages ligt dat dan van ons is en dat wij moeten onderhouden eigenlijk, maar ja op zich kan iedereen errond hé. Dat is niet afgesloten.

- Gesprek 5

Dat je in de buitenruimte erg zichtbaar bent vanuit de appartementen kan als onaangenaam ervaren worden (zich bekeken voelen) maar heeft, naar onderhoud toe, ook enkele duidelijke voordelen. Zo stelden we vast dat bewoners een oogje in het zeil houden wat betreft het (wan) gebruik van de groenzone. Ook wanneer onbekende (groepen) mensen het terrein betreden, blijkt dat dit opgemerkt wordt.

3.4 Het Park, grasveld of 'de achterkant'

En hier heb je dan de gemeenschappelijke tuin of het park, is dat iets dat jullie ook zo noemen? Het park of de tuin of? Ik weet het eigenlijk niet, de achterkant noemen wij dat. *Is dat een plek waar jullie soms komen?* Nee, eigenlijk nooit. Eigenlijk hier in de buurt speelt zij nooit. Een keer als het goed weer is, 's avonds een keer gaan wandelen hier in de buurt.

- Gesprek 4

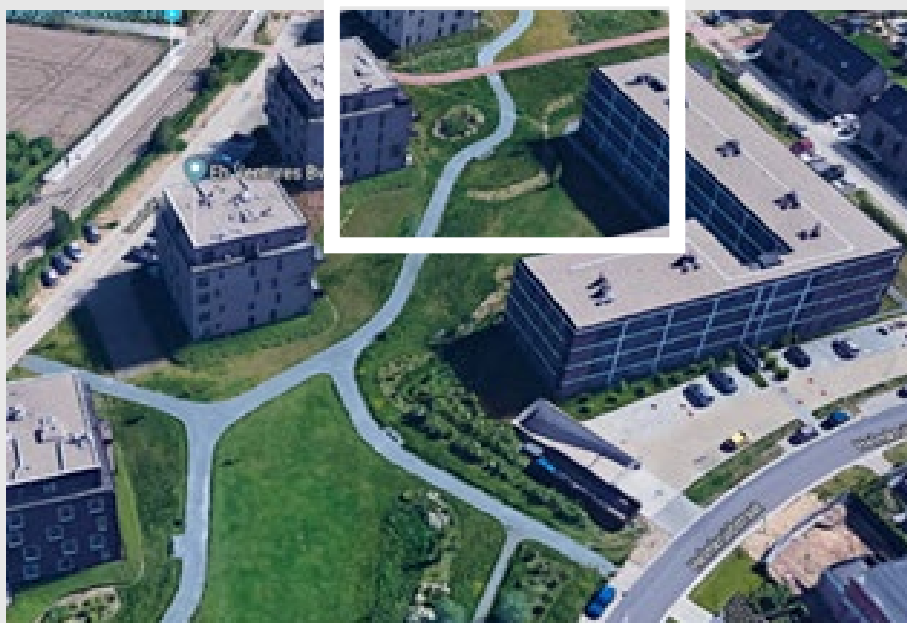

Fig. 8: Aanduiding van het grasveld. In één gesprek wordt hierover gezegd dat "het is om naar te kijken, maar niet om van te genieten." (gesprek 4)

3.4.1 Nood aan meer speelinfrastructuur?

Het is hier rustig. Het is aangenaam wonen. Het is, ik zou het fijner vinden moest er hier meer iets zijn voor kinderen. ***Ja, dat begrijp ik. De omgeving is vooral om naar te kijken hier hé.*** Ja, inderdaad.

- Gesprek 4

Het grasveld tussen de appartementsblokken bevat geen speelinfrastructuur voor kinderen. De moeders die we gesproken hebben geven enerzijds aan een speelplek voor hun (nog erg jonge) kinderen te missen vlakbij het appartementsgebouw. Op het grasveld is er niet veel te doen. Het is nochtans een plek waar ouders toezicht kunnen uitoefenen op hun kinderen tijdens het buitenspelen: een belangrijke randvoorwaarde volgens de ouders. Anderzijds lijkt het grasveld dan weer niet ideaal om al te veel activiteit te programmeren, omwille van het risico dat de

plek te druk zou worden en er overlast zou zijn die de rust van de appartementsbewoners zou kunnen verstoren. Daarnaast liggen de appartementen zelf dan ook in het zicht van deze zone, waardoor er meer inkijk zou ontstaan in de private tuinen en appartementen.

En de appartementen zijn privé-eigendom, is dat ook zo voor die ruimte hierachter het appartement? Nee, vanachter, de eigendom stopt eigenlijk waar dat die struiken stoppen, dus de rest van de grond is teruggegeven aan de stad. (...) Dus wij hebben daar eigenlijk geen werk aan en de groendienst van het stad komt dat dan doen. Aan de appartementen van de Delhaize weet ik dat dat niet zo is, maar dat is dan eigenlijk een privépark, ja, als eigenaar van een appartement heb je dan natuurlijk het grote nadeel dat je dan keiveel betaalt aan lasten om dat allemaal te onderhouden, dus op zich vind ik dat hier een goede zaak dat dat niet meer van ons is. Ja, alleen dat stukje, dat is eigenlijk heel het stuk dat boven op de garages ligt dat dan van ons is en dat wij moeten onderhouden eigenlijk, maar ja op zich kan iedereen errond hé. Dat is niet afgesloten.

- **Gesprek 5**

3.4.2 Zichtbaar vanuit het appartement + kleine afstand van woning tot speelplek + korte 'reactietijd' = meer bewegingsvrijheid om buiten te spelen

Tieners zie je niet op het grasveld: die zoeken andere plekjes op (zie verder). Wellicht heeft het aantal ogen dat op de ruimte en bijgevolg op hen is gericht hier mee te maken. Verder stellen we vast dat het grasveld slechts in beperkte mate functioneert als een verblijfplek en vooral als een passageplek, vooral voor mensen die hun hond uitlaten.

Wat speelruimte voor kinderen betreft, heeft de ruimte duidelijk potentie. Twee belangrijke ingrediënten zijn hiertoe aanwezig: enerzijds is er direct toezicht mogelijk vanop de terrassen en de galerij ("Ik wil hem kunnen zien") anderzijds is de tijd die het kost om van het appartement naar de buitenruimte te gaan, beperkt ("als er iets is, ben ik er rap"). Bij een appartement op het gelijkvloers (Gesprek 3) is de situatie ideaal: je hebt niet alleen een beter toezicht, de tijd die je erover doet om bij je kind te zijn of te controleren of je kind veilig is, is korter. En dat doet ertoe.

En ook een blok met 18 verdiepingen, dat is niet te vergelijken met een blok hier hé. Als je zo op het tiende woont ga je niet gaan zeggen van "ga maar gaan spelen".

- **Gesprek 3**

Ze is nog te klein om alleen naar buiten te gaan. Waar dat je in een tuin het voordeel hebt, ze gaan niet weg. Ze blijft in die tuin en zij kan alleen in de tuin gaan spelen als je vanuit de keuken een beetje zicht hebt. Je moet ze niet elke minuut zien, maar je kan ze, ze is nog te klein om te zeggen van ja, ga maar naar buiten, want ik zou ze nooit alleen de trap laten afgaan, het gebouw rond om daar. Je kan nog zeggen, ik kan ze van hier nog zien, maar die toer maken, is gewoon nog... **Te moeilijk?** Ja, je kan dat gewoon nog niet vertrouwen wat er in die tussentijd allemaal kan gebeuren. (...) Dus dat is dan een beetje het enige nadeel van een, dan hier te wonen ten opzichte van in een huis te wonen. Als ze wat groter worden, dan kan dat wel weer hé, want dan kan je al zeggen van ga maar naar buiten en ze zijn direct buiten. Voor buiten te spelen, is hier speelmogelijkheid genoeg, maar daar is zij nog te klein voor, dus daar zitten we al een paar jaar aan vast aan dat.

- **Gesprek 5**

En het deel dat zo loopt, de tuinen zijn daar de achterkant, daar zijn ook wel een paar kinderen. (...) Die komen wel eens naar hier, maar die blijven meestal daar en van mij mag hij niet, ik wil hem kunnen zien. **Je wilt hem kunnen zien?** Ja. (Finn: Ik was met V verstoppertje aan het spelen en ik had een keer met V de bal zo gooien, mama! Ik was met V de bal een keer aan het gooien en ik was achter de hoek, maar achter een struik met die andere. Mag ik dat?) Dat mag niet hé. (Finn: Maar ik moest verstoppertje achter.) **En mag hij hier?** Hij mag hier op het grasveld ja. Kijk, hier zit er een omheining. Je zult het straks misschien zien. Zit er een poortje en als de kindjes buitenspelen zit...

- Gesprek 3

3.4.3 Gebruik van de groenzone

Te 'moerassig' als het heeft geregend

Dat het grasveld weinig gebruikt wordt, heeft er volgens de bewoners ook mee te maken dat het terrein na regenval een lange tijd drassig blijft. Na verder onderzoek zou dit mogelijks te maken kunnen hebben met de verdichting van de ondergrond (eerder dan bijvoorbeeld een te hoog grondwaterpeil), waardoor het water niet kan wegstromen.

En die kinderen die hier dan wel buiten spelen, wat zie je hen dan vooral doen? Die spelen ofwel met een step ofwel met een fiets ofwel met een bal. **En is dat dan op dat paadje?** Nee, hier op dat grasveld, als het droog ligt. Als het niet te moerassig is, want als het geregend heeft, dan is dat grasveld echt een nattige plek, dan kan je daar echt niet op stappen. **Dan zijn er ook geen kinderen?** Dan kunnen ze daar niet op spelen, nee. Ik weet niet wat het is, maar het is dan echt een grote modderpoel en dat padje ja, als ze daar op spelen, ja, dan vallen ze meestal en hebben ze schaafwonden, dus hebben ze dat wel geleerd om het pad eigenlijk zo veel mogelijk te vermijden.

- Gesprek 4

Picknicken

Over het grasveld als picknickplaats bestaan verschillende meningen: volgens sommigen is deze plaats hiervoor erg geschikt, volgens anderen niet.

Buiten de kinderen, zijn er nog andere mensen die gebruik maken van het park? **Nee. Helemaal niet gewoon? Dat is wel jammer, want bijvoorbeeld jullie, jullie hebben geen echte tuin, maar heel die groene ruimte hierrond zou eigenlijk voor jullie moeten zijn.** Het zou wel leuk zijn, inderdaad, maar kijk, niemand doet het. **Eigenlijk is het niet geschikt voor wat jullie willen doen?** Ik zou het niet weten, nooit aan gedacht eigenlijk. Als ik zoiets heb van we gaan gaan picknicken of dit of dat gaan we naar de Blaarmeersen of zo. Maar hier, ik heb er zelf nooit aan gedacht om beneden een dekentje te leggen en, nee ja.

- Gesprek 4

En op dat gras, doe je daar soms dingen, mag je daar soms naartoe? We mogen van de mannen soms daar zo thee of koekjes daar meebrengen. **Van welke mannen?** Van de mannen van ons appartement gemaakt hebben. We mogen zo koekjes en zo drinkflesjes, zo drinkflesjes. **Picknicken?** Ja, wij mogen daar picknicken. **Doe je dat soms? Wanneer doe je dat soms?** Als het mooi weer is.

- Gesprek 1

Doen jullie dat soms ook dat je zegt van ik ga hier wat op de grond zitten met kussens en zo, doe je dat ook soms op het gras daar of het gras daar of? Beneden? Ja, soms, het is zo soms als je zegt van we willen nog even naar buiten, maar er is niet veel tijd, dan gaan we wel eens met een bal naar beneden gaan of zo eens picknicken, maar dan gewoon echt hier op het grasveld. Ja, dat doen we ook wel, maar nu niet wekelijks. Ja, we doen dat wel. (...) We hebben dat zo ook ooit gedaan, pizza's besteld en dan ze buiten opeten, dan eten wij dat gewoon daar op het grasveld. Ja, een van de burens die vroeg mij daarna iets van ja, ik heb jullie gisteren zien zitten. Mensen hebben het wel altijd gezien. **Dat kan ik mij dan ook voorstellen, als je hier of daar zit, alle mensen hebben u gezien? Maar dat stoort niet?** Nee, nee, nee en anders ja, naar het park [Ter Durmenpark] daar kan je ook rap gaan hé. Het is echt op wandelafstand hé. Dat is een paar minuutjes wandelen maar. Achter die huizen hier en waar die bomen terug beginnen, daar is het al, de zijkant van het park.

- Gesprek 5

Rolschaatsen op de paadjes achter de tuinen

De paadjes achter de tuinen worden door de kinderen gebruikt om te spelen, bijvoorbeeld om te rolschaatsen.

Finn: Ik heb rolschaatsen. **Kan je rolschaatsen al?** Finn: Ja. Moeder: Een beetje al. **Waar doe je dat dan?** Finn: Ik ga dat nu doen. Moeder: Buiten doet hij dat hé, dus dat is dan achter, langs de omheining zo een stenen pad en dat loopt dan zo.

- Gesprek 3

De geheime plek van Jamila: 'het grashuis'

Het 'grashuis' is de geheime plek van Jamila. Het is een interessante plek, omdat dit het enige 'plekje' is dat door Jamila wordt genoemd dichtbij huis. Voor de rest bestaat het park eigenlijk enkel uit gras, stenen, grote stenen wegen en kleine stenen wegjes: "Hier achter is ook gras daar zo en hier nog stenen." "Er zijn grijze stenen en wij hebben daar heel groot gras.". Het is een plek waar ze zelfstandig naartoe mag, dichtbij huis. Het is een plek voor zichzelf, waar ze alleen kan zijn. Tegelijkertijd is ze ook gedeeld onder vriendinnetjes. De plek ziet er niet zo speciaal uit: ze bestaat enkel uit planten, een struik en wat gras. Soms zijn er hondenuitwerpselen, en dat is lastig. Er valt van alles te beleven, en je kan er goed verstoppertje spelen. Hoe dan ook blijkt deze plek voldoende geborgenheid te geven waardoor het wel als een 'speciaal' of 'apart' plekje toegeëigend kan worden door Jamila.

Fig. 9: Fragment uit mental map van Gesprek 1, waar er verteld wordt over het 'grashuis': "Je hebt daar een gras- huis, wij zijn dat grashuis, wij spelen daar soms." (Gesprek 1)

Je hebt daar een grashuis, wij zijn dat grashuis, wij spelen daar soms. **En waar is dat, dat grashuis, en hoe ziet dat eruit?** Dat is gewoon met hier zo bloemen, hier zo gras. **Kan je dat eens proberen tekenen? Probeer maar hé, als het niet lukt, dan is dat niet erg.** Dan is hier ons huis en zijn hier allemaal hier zo struikjes. (...) Dit is de stam, en hier hebben wij een deur om binnen te gaan. Je kan daar gewoon gaan en hier zijn gewoon plantjes. Daarbinnen hebben wij een gat. Daar kruipen wij dan gewoon in. **Om te verstoppen of zo?** Ja, wij hebben hier een toilet, hierboven. **Een echte toilet?** Nee, een alsoffe. **Is dat een soort kamp, een beetje een geheime plek?** Ja. **Ja? Van wie is die geheime plek?** Van mij alleen. En ook van mijn vriendin.

- Gesprek 1

'Het inkommetje': De lievelingsplek van Finn

Een ander kind, Finn, is iets jonger. Zijn lievelingsplek dichtbij huis wordt door hem en zijn moeder 'het inkommetje' genoemd. Het is vooral de geborgenheid (binnen de drie muren) die deze plek biedt, die de ruimte voor hem interessant maakt. Ook de verharde ondergrond maakt deze plek bruikbaar om bv. met krijt te spelen of met een bal op te kaatsen.

Zijn lievelingsplek dat is gewoon buiten en hier achter hoekje is er zo een inkommetje precies en daar zitten ze dikwijls te spelen. **Ah, dat is hier zo?** Ja, als je hier zo naar de hoek gaat op zich, is er zo een inkommetje ook. Het is buiten ook hé en daar zitten ze dikwijls met krijt te tekenen op de grond of. **Ja, want ik heb gezien dat er door die planten zo een klein paadje loopt naar die betonblokken.** Ja, voila inderdaad. Dat is ertussen, ja daar zitten ze dikwijls en ze zitten ook weggestoken hé. **Ja, uit het zicht.**

- Gesprek 3

Fig. 10: Het 'inkommetje', een perfecte speelplek door de betonnen muur en harde ondergrond

3.5 Meer speelruimte in de woonomgeving?

3.5.1 Wandelen in het Ter Durmenpark: “natuur is leuk, maar we missen een speeltuin voor kleinere kinderen”

In het Ter Durmenpark is er een avontuurlijk speelterrein³ dat volgens de bevroagde ouders niet zo interessant is voor de kleinere kinderen uit de buurt. Het park wordt doorheen de gesprekken met de kinderen en hun ouders amper genoemd. Wanneer men er komt, is het vooral om te wandelen en van de natuur te genieten. De rust wordt er gewaardeerd, doch er is een wens naar een meer levendige speelplek die explicieter gericht is op actief spel.

Als er iemand komt slapen, gaan we wel eens achteraan eens gaan wandelen, maar er is niets voor hen, dus ze vinden het wel leuk om eens de eendjes te zien, maar we mogen ze niet voederen, dus. **Ja, want er is veel natuur ook hé.** Ja, dat wel om een keer te gaan wandelen, maar de kindjes zijn nogal heel actief en voor haar nee. In de buurt is er echt niets goed om haar bezig te houden. **En zie je dat dan als een voordeel dat er zo een groot stuk natuurgebied is? Is dat dan een voordeel dat er een groot stuk natuur is om hier te wonen?** Ja, dat wel, maar zoals ik al zei het ontbreekt zaken, een soort van echte speeltuin, de sfeer ontbreekt wel, een gewone wip en een schommel dat ontbreekt hier. Een gewone glijbaan, dat ontbreekt hier. **Het is tof om naar te kijken, maar veel meer kan je er eigenlijk niet doen.** Ja, veel meer, dat is eigenlijk wel jammer.

- Gesprek 4

En is dat dan iets wat jullie regelmatig doen dan naar het park gaan? Ja, er is een speeltuin. Het nadeel is dat de speeltuin, er zijn verschillende speelplekken en dat niet de geweldigste speeltuigen zijn, vinden wij en vinden veel bewoners van de wijk en dat is een, dat een bepaalde keuze geweest van de stad die dat de speeltuigen daar gezet heeft voor dat soort speeltuigen. Het zijn veel klimdingen, maar het is nog maar recent dat het geschikt is voor haar [dochter van 4 jaar]. Ze is altijd heel actief en ondernemend geweest, maar het heeft lang geduurd voor ze daar iets op kon doen. Terwijl een klassieke speeltuin die heeft dikwijls wel voor alle leeftijden iets en daar staat zo geen glijbaan, geen schommel, het is zo ja gelijk een huisje en klimdingen, maar, dus op dat gebied is dat niet, moest dat een andere speeltuin zijn zouden we daar nog veel meer naartoe gaan. (...) Ja, de kwaliteit is heel goed hé, maar en dat staat daar nog niet lang, maar het is het soort speeltuin dat ze gekozen hebben en er zijn speelplekken, denk ik, in het park en het is alle drie hetzelfde, alle drie hetzelfde soort, dus ja, dat is tenminste als we iets meer tijd hebben, dan gaan we ergens anders, dat is dan iets verder. Dan moeten we de fiets pakken, dan gaan we naar een andere speeltuin. **Ook hier in de omgeving?** Ja, daar naast het cafeetje Wondergem.

- Gesprek 5

Het Ter Durmenpark wordt vaak genoemd als aangename plek om te gaan wandelen:

Ik ga ook soms wandelen. **Ga je ook wandelen? Met wie ga je dan wandelen?** Met mijn mama. **En weet je naar waar jullie wandelen als je gaat wandelen?** Ja, maar we wandelen naar lange velden.

- Gesprek 2

³Bron: <https://stad.gent/cultuur-sport-vrije-tijd/buiten-genieten/speelterrein/speelterrein-voor-3-tot-12-jarigen-16>

In sommige gesprekken wordt het Ter Durmenpark niet vernoemd als gebruikte plek:

Ik ben hier eens geweest en ik vind, hier is een groot park met water en zo. Ben jij daar al ooit geweest? (knikt nee) ***Nee, nog niet, oké.***

- Gesprek 1

Volgens een oudere jongen van 12 jaar is er meer dan genoeg speelruimte in de buurt, met mogelijkheden tot avontuurlijk spel.

Fig. 11: planzicht van de twee appartementsblokken en het grote Ter Durmenpark dat erachter ligt

Ik heb hier nog een kamp gehad met mijn vriend, zo bomen waar je makkelijk kon inklimmen. Dat was vaak. En hier en een beetje aan de speeltuin rondhangen deden we ook. (...) ***En vind je dan dat er hier in de buurt dan genoeg plek was waar je kon gaan spelen?*** Ja, ja, ja, er is genoeg plek en ook bij vrienden thuis, in de tuin bij anderen, we hadden altijd wel ergens om te spelen. We zaten wel altijd ergens. ***En je hebt hier dan veel vrienden, omdat er veel kinderen of jongeren in de wijk wonen?*** Ja en ook veel kinderen van op school en die gingen dan allemaal naar daar en de ene vriend woont daar en de andere vriend daar. Dat was wel gemakkelijk om af te spreken.

- Gesprek 6

3.5.2 Fietsen en rolschaatsen op de parking van de Delhaize

Ook uit volgend citaat kan afgeleid worden dat er een gebrek ervaren wordt aan speelruimte in de directe omgeving van de woning. Een moeder vertelt over de verderop gelegen parking van de Delhaize, waar zij regelmatig met haar dochter gaat fietsen of rolschaatsen. Dit is voor haar dochter de leukste speelplek in de buurt.

Hier achteraan, die huizen, is er een soort van, ik weet niet hoe ik het moet noemen, een soort van park met een meertje aan en ze hebben daar een poging gedaan om een speeltuin te bouwen, maar... **Een heel kleintje?** Ja, maar ze kan daar niets doen. (...) Dus voor haar is er in de buurt eigenlijk niks. Wat wij doen is, de zondag meestal, als de Delhaize gesloten is, op de parking gaan rolschaatsen of gaan fietsen. Dat is wat wij hier dan doen. Dat is de zondag meestal. (...) **Dus dat is de tofste speelplek eigenlijk?** Ja, want daar kan ze haar echt laten gaan, maar op de straat moet ik haar niet zeggen van ja, doe maar, want voor de auto's moet ze al opzij gaan, de vluchtheuvels daar moet ze al afremmen. **Is dat voor jou dan ook aangenaam, is daar dan een bankje of?** Daar staan zo betonblokken waar ik zo op kan zitten. Het is beter dan niks hé. Op zondag is daar dan niks en kan ze zich volledig laten gaan. Dan kan ze zo snel fietsen of rolschaatsen als ze wilt. Ja, de hele parking afdoen, het is eigenlijk stom, maar.

- Gesprek 4

3.6 Een tienerplek

Fig. 12: Hier heb ik een keer zitten voetballen met vrienden dat is echt lang geleden. (...) Dat was een vriend van mij die hier ergens woont en dat was ook een andere vriend die, een kennis van hem die hier woonde en het was dicht bij en dan was hier een grote open plaats. En dat was wel geschikt als voetbalveld? Ja, dat was wel effen en er was daar niet echt dat mensen stoer doen. (Gesprek 6)

Het grasveld naast het appartementsblok van de sociale huisvestingsmaatschappij doet, met haar egale ondergrond, dienst als voetbalveld, vooral voor de tieners in de buurt. De plek is iets verderaf gelegen van de appartementsgebouwen en je voelt je er als bezoeker wellicht iets minder 'bekeken' ten opzichte van het centrale grasveld tussen de appartementsgebouwen op de site. Het veldje wordt niet enkel gebruikt door de mensen uit de appartementsgebouwen; ook tieners uit andere delen van de wijk vinden hun weg ernaartoe. De plek lijkt goed te functioneren en er wordt niet van overlast gesproken.

Langs daar [grasveld naast appartementsblok sociale huisvestingsmaatschappij], daar is er ook een grasveld, daar durven ze ook voetballen en daar zitten meestal de grotere kinderen. Zo 's avonds al, omdat er daar ook bankjes zijn. Dan durven de grotere kinderen samenkomen op de bankjes of zo. Dat zie je wel vaak. **En grotere kinderen, hoe oud zijn die dan ongeveer?** 15 à 16 jaar denk ik, het zijn echt tieners. **En die wonen ook hier in het gebouw?** Die wonen in de wijk. Ik heb die nog nooit echt gezien in het gebouw. Die wonen hier in de wijk. **En de wijk, dat zijn ook alle huizen daar?** Ja, die huizen daar, die zijstraatjes. Ik denk dat dat kindjes zijn van ongeveer dezelfde leeftijd, die misschien op dezelfde school zitten en die hier dan af en toe een keer afspreken. Meestal in de zomer is dat dan. Dan is het langer zon hé dan. **Ja en 's avonds hier dan nog wat lawaai maken misschien dan?** Goh, ja nee, niet storend. Het is echt niet storend. Als het dan echt te luid is, dan doe ik het raam dicht en dan hoor je ze niet meer. Het is wel echt goed geïsoleerd, dus dat is wel goed. (...) **Zou het misschien kunnen dat sommige mensen zich wat bekeken voelen op het grasveld? Dat was mijn eerste gevoel toen ik daar passeerde dat ik dacht van moest ik nu een tiener zijn, ik zou niet direct op dat bankje gaan zitten, want iedereen heeft mij gezien.** Awel, het is daarom waarschijnlijk dat ze daar gaan zitten, omdat dat eigenlijk wel, hier van deze kant zie je ze eigenlijk niet, omdat wij hier enkel zijraampjes vanuit onze kamer hebben en er ligt nog maar één ander gebouw naast. Daar hebben ze meer privacy dan dat ze hier [aan de achterkant] zouden komen zitten.

- Gesprek 4

3.7 Een vlotte verbinding dankzij onder andere tram 1

Een grote troef van de site is de vlotte verbinding door verschillende mobiliteitsvormen. De aanwezigheid van de tramlijn in combinatie met de nabijheid van winkels en voorzieningen worden genoemd als dé grootste kwaliteiten van de buurt.

Stel dat een nieuw persoon hier komt wonen en je moet een beetje uitleg geven van wat hier allemaal te doen is en waar je naartoe kan? Dicht bij de tram.

- Gesprek 3

We gaan altijd met de tram naar de stad of in de zomer met de fiets. Dat is lijn 1, dus de frequentie is zeer hoog. Je moet niet kijken op de tabel of zo, je gaat gewoon naar buiten en staan wachten. Als je pech hebt, is er juist een gepasseerd dan moet je 10 minuten wachten, maar meer dan dat is het niet, dus ja, dat is absoluut een heel groot pluspunt. (...) De kinderen vinden het ook plezant om met de tram te gaan. Eigenlijk moet je nog niet zeggen wat we gaan doen, het is nog maar we gaan met de tram op stap en dat is al direct leuk. Het is tof.

- Gesprek 5

En als je nu zou moeten beschrijven aan de anderen hoe dat jouw woonomgeving hier eruit ziet, hoe zou je dat dan doen? Rustig en makkelijk bereikbaar. De tram stopt hier, dus op een halfuurtje ben je in de stad. Dus dat is ideaal en ook de ring hé eigenlijk. Dat is ook heel makkelijk. Je kan overal naartoe.

- Gesprek 4

3.7.1 Met de tram naar de winkel

En pak je soms zelf de tram ook? Heel veel. ***Om waar naartoe te gaan?*** Naar, soms als wij moe zijn, we moeten naar de Colruyt of naar de Delhaize, dan gaan we met de tram naar Langevelde. Wat is dat Langevelde? Dat is de naam van de straat van de Delhaize, de Colruyt, Kruidvat en zo een dierenwinkel.

- Gesprek 1

3.7.2 Met de tram naar het centrum

Ga je veel richting centrum of waar neem je de tram voor? Ik ga niet veel het centrum, maar als ik ga, gaan we met de tram. ***Want het is op zich ook wel een meerwaarde voor die ruimte.*** Ja, ik vind dat wel, want omdat er hier in de wijk ook een paar geen auto hebben. Bijvoorbeeld D. die neemt dan voor één halte de tram om dan naar de Delhaize te gaan bijvoorbeeld. Voor oudere mensen is dat wel handig.

- Gesprek 3

3.7.3 Met de tram op uitstap

De tram stopt hier, dus op een halfuurtje ben je in de stad. Dus dat is ideaal en ook de ring hé eigenlijk. Dat is ook heel makkelijk. Je kan overal naartoe. (...) Als we naar het centrum moeten of als we met de trein op uitstap zouden gaan, bijvoorbeeld naar de zee, dan is het gemakkelijk hé. Hier de tram op naar het station.

- **Gesprek 4**

3.8 Dichtbij alle nodige voorzieningen en winkels

Tijdens de gesprekken met kinderen en hun ouders wordt veelvuldig gesproken over de aanwezige voorzieningen in de buurt. De scholen, jeugdbewegingen, winkels, enz. zijn erg bruikbaar voor de bewoners én blijken vlot bereikbaar te zijn voor hen.

En als je zoon nu pakweg 16 jaar is, is dat dan nog steeds een goede omgeving voor hem ook? Ja? Ik denk dat wel. **Het is een goede plaats om op te groeien?** Ik denk dat wel, ja. Je hebt zo de scouts hier wat verder in de straat. Het is juist, de scouts zit hier ook. (...) Ja, cultuur is ook dik aanwezig. (...) **Al die voorzieningen?** Ja, voila, want ik denk voor de jeugd inderdaad, het is hier rustig in de wijk. Als ze naar school moeten of zo, gemakkelijk met het openbaar vervoer.

- Moeder en zoon, 5 jaar

Volgens de bewoners is, wat **winkels** betreft, al het nodige in de buurt én gemakkelijk te bereiken: te voet of met de tram (één tramhalte).

Delhaize, Lidl heb je daar ook. We hebben hier een beetje van alles. Van winkels heb je hier een beetje van alles. Bakkers, een slager, er is hier van alles in de buurt. Op de Evergemsesteenweg een Blokker, een groentewinkel, moest ik iets vergeten zijn zondag kan ik daar nog de groentewinkel doen of 's ochtends de tram nemen naar de zondagsmarkt, dus ja.

- Gesprek 4

Ook **vrijtijdsvoorzieningen** zijn vlakbij te vinden: zo is er Polyvalente Zaal De Zulle waar er activiteiten doorgaan, zwembad en sporthal Neptunus, verschillende jeugdbewegingen vlakbij,... Deze worden door de kinderen en hun ouders erg gewaardeerd omwille van de activiteiten en ontplooiingskansen die door hun aanwezigheid worden mogelijk gemaakt. Doordat deze voorzieningen voor velen functioneren als belangrijke ontmoetingsplekken, leren kinderen op deze manier ook anderen uit de buurt gemakkelijker kennen.

En gaan jullie vaak gaan zwemmen in de Neptunus? Wij zijn daar nog nooit geweest. **Nog nooit geweest?** Stout hé. Weet je, hij heeft dit jaar nu zelf een heel groot zwembad gehad in de tuin. We zijn ook op reis gegaan dus ja.

- Gesprek 3

En zijn er zo veel activiteiten gericht op kinderen of gericht op gezinnen? Ja, alle, zij gaat bijvoorbeeld naar de turnles in de sporthal. Je hebt dan het zwembad, de Neptunus, maar dat is alleen in de zomer, alle de zomervakantie. **Ah, is dat een buitenzwembad?** Dat is een buitenzwembad van het stad ook en dit jaar hebben we daar veel gebruik van kunnen maken, voor de rest hangt er natuurlijk heel veel af van het weer hé. (...) Scouts, er zijn er hier twee in Wondelgem, dat is vanaf zes jaar dan. Vanaf eerste leerjaar en in de sporthal waar zij gaat, zijn zeker nog andere activiteiten, maar dat is ook allemaal van het stad uit. Dat is wel heel toegankelijk, dus dat is wel goed. Voor de rest...

- Gesprek 5

En zit jij ook in een scouts? Euh ja, hier dichtbij. Hier aan Mariavreugde, daar tegenover de school. **Oh super en ben je zelf ook naar Mariavreugde geweest?** Ja, dus dat was wel gemakkelijk. We deden altijd toneel op het einde van het jaar, dat doen we nog altijd, dan was dat gemakkelijk. Ik kwam van school gehaald en dan gingen we meteen terug gaan repeteren. Dan werd er eerst huiswerk gemaakt en meteen terug gerepeteerd. **Ah zo en waar was dat dan dat toneel? Was dat op school zelf?** Nee, dat was op de scouts.

- Gesprek 6

Basisschool Mariavreugd komt uit de gesprekken naar voor als dé **ontmoetingsplek** voor kinderen (en hun ouders) in de buurt. Vaak is het zo dat het eerste contact tussen kinderen wordt gelegd op school, waarna de kinderen ook in de buurt samen gaan spelen. Doordat de school zo dichtbij is, wonen vrienden van op school vaak in dezelfde buurt.

Ja, er zitten daar een paar kinderen op school [Mariavreugd]. Soms zien we ze hier 's ochtends in de lift. (...) Ze hebben dat ook al een paar keer gevraagd aan mijn dochter, zit jij ook bij ons op school? Nee, zij zit op een andere school. Moest ze, ja, ook op die school zitten zou het misschien gemakkelijker geweest zijn om hier vriendjes in de buurt te maken.

- Gesprek 4

De school functioneert daarnaast ook als een plek waar **buurtactiviteiten** doorgaan.

Ja, dingen zoals van de tweedehandsbeurs van de gezinsbond dat is hier ook twee keer per jaar of zo iets. Dat is van school, Mariavreugde, zij gaat daar ook naar school.

- Gesprek 5

De school is vlakbij en daardoor mogen sommige kinderen er zelfstandig naartoe. Dit ervaren de kinderen zelf als erg waardevol. Een 8-jarig meisje vertelt over de route die ze naartoe aflegt:

Ik ga te voet naar school en dan wandel ik zo. Hier is zo een hek voor de trams. We wachten soms hier als de tram komt. Dan gaan we zo, zo, zo en zo. Hier is de kleuters en hier ergens is de poort. **En als je daar naartoe gaat, ga je dan alleen of wie gaat er met jou mee?** Niemand, mijn zus en dan is mijn broer die komt naar mijn school, maar die zijn ziek, dus ik ben alleen gekomen. **Durf jij dat dan al helemaal alleen? Ja? Ben je niet bang?** Nee, ik ben niet bang.

- Gesprek 1

Door enkele ouders wordt de schoolomgeving als erg onveilig ervaren: er zijn klachten over de toestand van het voetpad, het kan er op piekmomenten erg druk zijn met veel autoverkeer en het fietspad is er erg smal.

3.9 Activiteiten in en door de buurt

In de buurt worden er geregeld activiteiten georganiseerd waar mensen elkaar kunnen ontmoeten. Soms zijn dit kleine activiteiten, gericht op bijvoorbeeld één blok, soms zijn het grotere activiteiten die georganiseerd worden voor de hele buurt. Dat kinderen een plaats krijgen binnen deze activiteiten, vormt voor hen een meerwaarde.

Is er soms hier iets dichtbij in de buurt van activiteiten of iets vanuit de buurt of zo waar dat je...? Ik weet wel, de wijk doet zo elk jaar een paar dingen, maar wij doen daar niet zo aan mee. Wij doen, wij doen met de appartementen al een nieuwjaarsreceptie en een barbecue en de wijk doet dat ook, maar omdat wij dat hier al doen, doen wij nooit meer mee met de wijk. (...) Wat wij doen, is gewoon met deze twee blokken samen. Dat komt omdat wij eigenlijk in de vergaderingen van mede-eigenaars van de appartement zitten wij met die twee blokken samen, omdat wij een gemeenschappelijk ondergrondse parking hebben. (...) ***Dat is de raad van mede-eigenaars dan dat die dat organiseren?*** Ja. ***En hebben ze daar een idee van of dat in de andere blokken ook wordt georganiseerd?*** Dat weet ik niet, met de andere blokken hebben wij zo niet specifiek contact. Ik weet dat de voorzitter van de raad, die hebben wel contact met de andere voorzitters, dus er wordt wel informatie over de gebouwen gewisseld, want de zes gebouwen hier op een rij zijn door dezelfde aannemer gezet, dus hebben we dezelfde, ja, problemen of eigenschappen als het gaat naar het gebouw toe hé, dus dat wordt wel uitgewisseld. Zo is dat eigenlijk een beetje gegroeid dat wij al een aantal activiteiten doen waardoor er soms andere dingen, het er niet van komt om naartoe te gaan, maar gelijk een garageverkoop is er ook al elk jaar in de buurt, in de straat. Dan zijn dat zo een aantal straten vanuit het wijkcomité dat dat dan organiseren en waar dan wel heel wat volk aan meedoet. We zijn een paar keer in de zomer naar een speelstraat geweest twee straten verder, omdat wij daar dan mensen kennen die zeiden van ah, ja wij doen een drie of vier zondagen speelstraat, dan gaan wij daar ook wel eens naartoe. Als je die mensen dan kent. Dat is plezant om te doen. Je kan buitenspelen. Zo dingen worden ook wel georganiseerd. Ja, dingen zoals van de tweedehandsbeurs van de Gezinsbond dat is hier ook twee keer per jaar of zo iets.

- Gesprek 5

3.10 Verkeersveiligheid

Op vlak van veiligheid en veiligheidsgevoelens in de buurt, wordt er vooral gesproken over verkeersveiligheid. Het gebrek aan duidelijke voetpaden wordt benoemd als belangrijke factor die de woonomgeving onveilig maakt.

Op zich is het hier goed, waar er wel zou naar moeten gekeken worden, dat zijn voetpaden. Er zijn hier dus geen voetpaden in de straat, omdat er een bepaald percentage groen moet zijn. Ik kan dat begrijpen hé, maar voor mensen met een buggy of als hij nog in de buggy zat, levensgevaarlijk. En hier met het wandelpad, dat zijn kiezelsteentjes, je kunt dat niet doen met een buggy.

- Gesprek 3

Nee, eigenlijk nooit. Eigenlijk hier in de buurt speelt zij nooit. Een keer als het goed weer is, 's avonds een keer gaan wandelen hier in de buurt. Dat wel, maar zo, maar het is niet veilig om te wandelen, want er zijn hier geen voetpaden, dus ja.

- Gesprek 4

Hoewel de straten in de buurt volgens de bewoners relatief rustig zijn (er zijn veel auto's maar er wordt niet zo snel gereden), wordt er door de kinderen weinig op straat gespeeld.

Maar er zijn hier in de buurt, in de Lange Velden, op zich heel veel gezinnen ook met kinderen dan? Ja, in de straten meer en die lopen echt op straat te spelen hé. **Het zijn geen drukke straten dan?** Ja, nee juist de auto's van de bewoners. Nu is dat drukker omdat de Botenstraat volledig open ligt. Alle, volledig niet, een stukje, nu komen ze hier binnendoor rijden hé, maar op zich is dat wel ca va ze.

- Moeder en zoon, 5 jaar

Hier zien wij niet veel mensen fietsen, want het fietspad vanaf de tramhalte eigenlijk, loopt achter de huizen, omdat dat veiliger is en dan fietsen ze door het natuurgebied, dat is rustgevender. Dus eigenlijk veel fietsen zien we hier niet. **Maar wel veel auto's?** Veel auto's wel, iedereen hier heeft wel een auto. Dus wel veel auto's. **En wordt er snel gereden of?** Ze kunnen niet hé met die vluchtheuvels. Het zijn redelijk hoge vluchtheuvels, dus je moet echt al super traag erover rijden, anders, ja. **Dus er spelen ook wel wat kinderen uit de buurt op de straat dan?** Nee, toch niet, nee, toch niet. (...) **want je hebt soms van die wijken waar alle kinderen buiten spelen en waar ze allemaal elkaar kennen, maar dat is hier dan toch niet?** Hier in dit stuk niet, daar in die staatjes waar die huizen, daar misschien wel, maar hier op dit stuk al zeker niet. Nee en ik vind het zelf ook niet veilig genoeg.

- Gesprek 4

Is het een drukke straat [Helmkruidstraat]? Deze, ca va, ja, niet dat, het is hier niet echt druk. Er komen niet zo veel auto's? Nee, ca va, nee. **Dus eigenlijk toen je zo in het derde leerjaar zat...** ...Dan kon je wel gemakkelijk een keer op straat spelen.

- Gesprek 6

Een uitgesproken positief element is de goede fietsverbinding en de vele doorsteekjes die de wijk makkelijk doorwaadbaar maken.

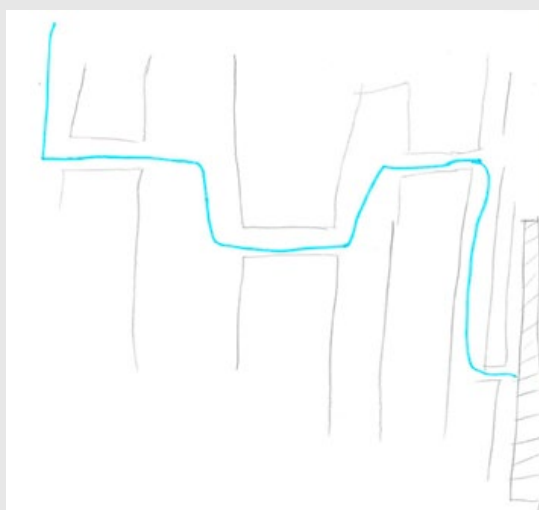

Fig. 13: Wat wel handig is aan de wijk is die padjes daardoor hé, dat je zo heel gemakkelijk kan doorsteken door heel de wijk eigenlijk, zo een wandel- en fietspad, zo dwars door naar al die straatjes zo. (Gesprek 5)

Tot slot wordt het wandelpad van de site naar de school genoemd als belangrijke verbinding. Dat er toezicht wordt gehouden op de overstekende kinderen aan het begin en het einde van een schooldag, wordt als een kwaliteit ervaren.

Ik was hier ook een keer. Dan was het school toen net gedaan, denk ik en ik zag toen veel mensen hier passeren ook. Kan dat? Dat kan, ik ben gaan werken dan, maar wellicht zal dat wel gebeuren van kinderen hier uit de wijk hé. **Ja, ze moeten dan wel die tramlijn over.** Ja, maar het schijnt, iemand heeft mij dat gezegd, dat de juf meekomt tot aan de tram, want haar dochter zit daar. Ze woont daar schuin over mij en die zei dat dat ze de kinderen oversteken aan de tram en hier door de straten dan eigenlijk is het wandelpad hé. Je moet wel het straat oversteken, maar ja op zich. **Dus op zich die kinderen mogen dan alleen heel die route afleggen?** Ik denk dat wel, de wijk op zich is wel ca va, ja.

- Gesprek 3

In dit onderzoeksrapport werd gerapporteerd over het belevingsonderzoek dat met kinderen, tieners en/of hun ouders werd gevoerd in de stapelbouwomgeving Lange Velden. Aan de hand van thema's, beschrijvingen en uitspraken werd een beeld geschetst van de betekenis die de woonomgeving voor hen heeft, de kwaliteiten en tekorten die door hen werden benoemd en de kansen die volgens hen aanwezig zijn of nog ontbreken. Achtereenvolgend werden de verschillende aspecten van en plekken in de woonomgeving uitvoerig besproken.

Samenvattend zetten we een aantal van de **belangrijkste bevindingen** op een rij:

- ▶ De omvang, inrichting en uitrusting van een appartement en de positie van de woning binnen het appartementsgebouw bepalen in grote mate of een appartement als geschikt wordt ervaren voor een gezin met kinderen.
- ▶ Kindvriendelijke stapelbouw is ook aanpasbare stapelbouw: de private woning moet aangepast kunnen worden aan de (veranderende) noden van een gezin.
- ▶ Bijkomendewaakzaamheidvoorhetgaranderenvanprivacyisineenappartementsomgeving aan de orde. Dit geldt zowel voor de private wooneenheden, die zich erg dicht bij elkaar bevinden, als voor de private buitenruimte, die weinig afgeschermd is van de publieke groenzones. Overgangszones tussen dit soort plekken vragen extra aandacht.
- ▶ Een private tuin en groot balkon betekent een grote meerwaarde omdat ze burenccontact faciliteert, ruimte biedt voor activiteiten en een veilige speelplek en handige opbergruimte is.
- ▶ De oriëntering van tuintjes en balkons speelt een grote rol in het gebruik en de beleving ervan. Afscherming van de straat, mogelijkheden tot visueel (toezicht) en auditief contact zijn erg bepalend voor de bewegingsvrijheid die (vaak nog erg jonge) kinderen er krijgen.
- ▶ In de appartementsomgeving is extra aandacht nodig voor de interactie tussen mensen op verschillende schaalniveaus. Binnenin en overheen de appartementsgebouwen zijn er verschillende scheidingslijnen. Ook de inbedding in de ruimere buurt is een aandachtspunt.
- ▶ Zowel kinderen als volwassenen (her)kennen hun burenen en waar ze wonen. De beperkte omvang van de appartementsgebouwen maakt de omgeving en het aantal te leren kennen medebewoners bevattelijk en overzichtelijk. Tegelijkertijd is er een wens naar meer burenccontact: burenen ontmoeten elkaar vooral als er wordt afgesproken en nieuwe of toevallige ontmoetingen vinden minder frequent plaats.
- ▶ Gedeelde ruimtes (toegang met brievenbussen, traphallen, galerijen, lift, parkeergarages, ...) worden vooral als functioneel ervaren en worden zelfden gebruikt als verblijfsruimtes waar je aangenaam kan vertoeven of blijft hangen voor een burenbabbel. Nochtans bieden ze veel potentieel voor ontmoetingen tussen burenen.
- ▶ In het geval van de sociale woningen staat de sociale huisvestingsmaatschappij in voor het technisch onderhoud. Dat een huisbewaarder de gemeenschappelijke ruimtes schoonmaakt en het aanspreekpunt is bij problemen, wordt positief gewaardeerd. Tegelijkertijd ervaren zowel kinderen als hun ouders het als een tekort dat ze zelf heel weinig aan het appartement en de omgeving kunnen of mogen veranderen. Dit draagt er bovendien toe bij dat mensen zich vaak geen mede-eigenaar voelen over hun eigen woonomgeving.

- ▶ Dat er leeftijdsgenoten aanwezig zijn die kinderen en tieners kunnen ontmoeten, is één van de voordelen van stapelbouwomgevingen. Voorwaarde is dan wel dat aangename ontmoetingsplekken zijn waar kinderen ook op een veilige manier kunnen geraken en tijd doorbrengen.
- ▶ Het grasveld dat tussen de appartementsgebouwen in ligt, is weinig levendig en wordt in hoofdzaak gebruikt als passageplek voor fietsers en mensen die er hun hond uitlaten. Jongere kinderen gaan er op zoek naar meer plekken dichtbij huis om af te spreken met vrienden en meer geborgen plekjes om kampen te maken. Tieners zoeken de plekken op die iets verder van de appartementsgebouwen zijn gelegen waar zij zich wellicht iets minder 'bekeken' voelen.
- ▶ Vooral (ouders van) jonge kinderen geven aan speelinfrastructuur dichtbij huis te missen. De speelterreinen in het Ter Durmenpark worden doorheen de gesprekken met de kinderen en hun ouders amper genoemd. Wanneer men in het park komt, is het vooral om te wandelen en van de natuur te genieten.
- ▶ De buurtactiviteiten die in de wijk georganiseerd worden, bieden ontmoetingskansen voor mensen uit een blok of zelfs de hele buurt. Dat kinderen een plaats krijgen binnen deze activiteiten, vormt voor hen een meerwaarde.
- ▶ Een kwaliteit van de site is de vlotte verbinding door verschillende mobiliteitsvormen, met tramlijn 1 als grootste troef. Ook de goede fietsverbinding en de vele doorsteekjes die de wijk makkelijk doorwaadbaar maken, worden expliciet benoemd. Verder zijn bewoners vooral enthousiast over de rustige omgeving en de vele, nabije winkels, vrijetijdsvoorzieningen en scholen.
- ▶ Bewoners zien vele mogelijkheden tot verbetering van de verkeersveiligheid in de omgeving. Zo wordt het gebrek aan duidelijke voetpaden enkele keren benoemd.

Voor meer aanbevelingen en aandachtspunten verwijzen we de lezer graag door naar **<http://blok.kids-gids.be>** waar de publicatie 'Kindvriendelijke stapelbouwomgevingen – 10 bouwblokken voor ruimtelijke kwaliteit' gedownload kan worden. Deze bouwblokken vormen een synthese van het onderzoeksmateriaal dat werd verzameld overheen de verschillende onderzoekscases. Ze zijn bedoeld om inspiratie te bieden aan wie sociaal-ruimtelijk aan de slag wil gaan om stapelbouwomgevingen te verbeteren voor kinderen en tieners.

CONSERVATO
CONSERVA RIUM
CONSER TORIUM
CON VATORIUM
SERVATORIUM

HO
GENT
howest

HO
GENT